هیوا

گوڤاریكی ئەدەبیو زانستی‌یە مانگی جاریك دەرئەچی

ژمارە ـ ٨ ـ سال ـ ١ ـ رەشەمی شوبات ١٩٥٨

١ ـ دیمەنی بەرگ سولاڤ
٢ ـ میژوی شاری كفری : هاشم بەرزنجی
٣ ـ ویژە ـ ئەدەب : شیخ محمدی خال
٤ ـ نوسینی زمانی كوردی : كەركوك ـ م • م
٥ ـ باغچەی پەرییان : مەسعودی كەتانی ئامیدی
٦ ـ مانگی دەست كرد : عەزیز
٧ ـ زەنگ : هیمن
ـ نمونەی كوردی پەتی : محمد مصطفی كوردی
ـ پیاوانی نەمر لوركا : وەرگیری كامەران
ـ پاراستنی دایكو منال : كەركوك كچەكورد ـ پرشنگ
١١ ـ منم نەسرین : نەسرین فەخری
١٢ ـ ئافرەتی سك پر : ئەنوەر كریم كولیەی پزیشكی

١٣ – بیروەری
١٤ – پیش ئەوەی بمرین : کاکە شوان
١٥ – ملە خری : شیکاگو – ت • ب : مەریوانی
١٦ – سەربەستی نووسەر : عەبدول رەزاق بیمار
١٧ – هونەر وەریکی ئەمر – موزارت – : کویە – باکوری
١٨ – یادوپەیمان
١٩ – لەریگای یەك بونی زمانەکەمان : شـــــەوکەت هوشیار قوتابی زانستگای دەرمان گەری
٢٠ – پایز لامارتین : گورینی دلزار
٢١ – بەشی هیواو خوێندەوارانی
٢٢ – پاشماوەی کاروان : محمد سعید جاف
٢٣ – ئەو نەتەوەیەی : م • رەسول
٢٤ – پاشماوەی جەلالی : احمد خواجە
٢٥ – چیروکی ژمارە : مصطفی صالح کریم

لەشعری کامەران

بلبـــــل ، ژیانی ئەکـــــا بەقوربان
نمی شـــــەونمی خونچەیەکی جوان
پەروانەی عاشـــــق لـــــەدەوری چرا
گرر ، ئەخوا ، تاگرر ، لە خوی بەرئەدا
ئەی من ، بو ، ئەبم ، بە قوربانی کورد
بو ئازادی گەل ، خوم ئەکەم بە برد

خوێندەواری بەڕێز :-

بە دڵێکی بێ گەرد و چاوێکی گەشەوە ، ئەگەر سەرنج بدەنە ئەو نوسینانەی ئەم گوڤارەدا بڵاو ئەکرێتەوە بۆت دەرئەکەوێت کە ئێمە لە ڕێگەیەکی خاوێنەوە ئامانجمان خزمەت کردنە ، نەك خۆهەڵکێشان .

هیچ کاتێك بەرامبەر بەم تۆزە ، تێکۆشانە نەمان ویستووە شانازی بەسەر کەسا بکەین بە پێچەوانەی ئەمە بەرامبەر بە پشتگرتن و یارمەتیدانی ئێوەی دڵسۆز لە سەرمانە لە گەڵ سوپاس کردنتانا بڵێن : پەرەکانی گوڤاری هیوا بەهۆی نوسینە پڕزانیاری و بەرزەکانی ئێوەوە ڕازێنراوەتەوە لە بەر ئەمە خۆمان بە بەختیار دائەنێن کە بە دڵ و گیان سوپاسی هێزی ئەو بیروباوەڕە بەرزەتان بکەین کە ئامانجتان ئەمەیە بە تیشکی ڕوناکی لە تاریکی ژیانا پێش چاوی نەتەوەکەتان ڕوون بکەنەوە ، چونکە هەموومان

هەستمان پی‌کردووە لە چاو پیش‌کەوتنی گەلانی رووی جیهانا ئیمە ئەمەندە دووا کەوتوین ئەگەر بە هیزی ئەتوم بکەوینە باتەفرە هیشتا هەر لـــە دووایـن و ئەم دوواکەوتنەش تاوانی کارەســـاتەکانی رابوردووە ٠

جا بەم بونەیەوە ئەتوانین بلین : کاتی ئەوەبەسەر چووە خومان بە یاری‌کردن بە سەر بەرین ، چونکە باری ژیانی ئەمرو هیجــگار گرانە و بو ئەوە ناشی وەکو جاران بە خەیاڵو راو و شکار و یاری کردن تیی پەرینین یان خومان لە یەکتری بتورینین و پشت لە یەك هەلکەین و پەنگ و باوی سوك و نارەوا شوین یەکتری بخەین و سەر و پوتەلاکی یەکتر بکوتینەوە٠ یانەی سەرکەوتن ،گوقاری هیوا ، ئامانجی خزمەت کردنە ، ئەم دەستگایە هی هەمو کوردیـــکە ، هەمومان ، تیا بەشدارین ئەوانەی راست‌بن و نیشتمان پەروەربن خویان ناتورینن بە پیچەوانەی ئەمە لەسەر هەمومانە دەســـتی یاریدەری بو هەمو سەرچاوەیەکی هوی ژیانی کامەرانی‌مان دریژ بکەین و درك و چل وچیوەی سەرە ریگای خومان پاك بکەینەوە ، نەك لە لاوە خەریکی کنەکـ‍ن وگیرەشیوینی بین ٠

میژوی شاری کفری

نوسینی هاشم برزنجی

کفری لە شارە کونەکانی کوردستان ئەژمیرری لەکاتی ساسانیکانەوە پەیدا بوە ، شوینی پیشوی ئەسکی کفری بوە کە لە شوینی ئیستای شاری کفریوە - ١٢ - کیلومەتر دورە لە کاتی خویا ساسانیەکان وە هەندی نەتەوەی تر ئەو ناوچەیەیان ئاوەدان کردوتەوە • بەلام دوای ئەوە روژ بەروژ بەهوی نەخوشیو شەروهەراوە دواکەوتون تا حوکمی نیشتمانی عراق دامەزرا روی کردە پیش کەوتن •

میستر ریج لە گەشتەکەیا ئەلی :- لەکفری ئاثاری کون هەیە وە ئەمیش نیشانەی ئەوەیە کە شارەکە زور کونە وەئەو شتانەی تیـــــا دوزراوەتەوە لەو شتانە ئەچی کە ساسانیەکان بەکاریان هیناوە • ناوی ئەم شارە لە کفرەوە نیە ، لە داری کفرەوەیە ، چونکە لە کاتی خویا دارستانیکی تیابوە دارەکانی زوری داری کفر بوە ، لە بومەلەرزەیەکا شارەکە ویرانبوە ، دانیشتوانی دوای ئەوە دەستیان داوەتە کشتوکال و ئەو دارانەیان لە بنەرەت هەلکەندوە وناوەکە بو شارەکە ماوەتەوە •

کفری شاریکی زور خوشە - ٧ - هەزار کەسی تیایە وەنزیکەی ١٥٠٠ مالیك ئەبیت خانوکانی بە گەچو بەرد دروســـتکراوە زوری دانیشتوانی بە بازرگانییە وە ئەوانیتری خەریکی کشتوکالن •

ئاوو هەوای لەزستانا ساردو لە هاوینا گەرمە بە بەهاران زور خوشە لەناوچەی کفری‌دا گەلیك کانی خەلوزو نەوت هەیە ، خەلوزەکەی بو سوتەمەنی بەکار ئەهینری لەشاری کفری‌دا دوو قوتابخانەی سەرەتایی کوران‌و قوتابخانە یەکی کچانی تیایە لەگەل قوتابخـــانە یەکی ناوەند بوکوران •

سولاف

دیمەنی بەرگ سولاف هاوینە هەواریکی زور خوش‌و دلـــگیرە ئەگەر بیت‌و دەستی تی‌کوشین تیا بکەویتە کار بوخوش‌و سازگاری لەجیهانا ناو دەرئەکات ، لەگەلی شوینی ناوچیاکانی سولافەوە کانیاوی تیا هەل ئەقولیت‌و ئەبن بەیەك سەرچاوەو تافگەی زیوینی لەسەر لوتکەی چیای بەرزەوە قەلبەزە ئەکات‌و ئەرژیتە خواری سولاف لەبەینی سێ چیا دایە چیای ، مەتینا ، چیای بەشیش‌و ، چیای گارا لەرووی زەریاوە بەرزایی ١١٥٠ مەترەیە ، لەسەری عمادیەوە کەلەگەلیەکەوە بەسواری بوی‌بچیت نزیکی سعات‌و نیویك ئەبیت لەچلەی هاوینا پلەی گەرما لە ٢٢-٢٦ تی‌پەر ناکات •

لە گەشتەکەی ماموستا (علاءالدين سجادى)
ئەم باسە بە کورت‌کراوەیی
وەرگـیراوە

ویژە

نوسراوی شیخ محمدی خال

ئاشکراو عایانە لە هەموو کەسیکەوە کەویژەی هەموو گەلیــــک ئەگورری بەپیی گوررانی ویژەر - ادیب - ە کانیان ، وەبەپیی خویندەواریی‌یان وئارەزوویانو پەی‌دەستەیی‌یان لەگــــەل ئەو بیرو باوەررانەی کە هەیانە ، هەر وەک ئەگورری بەپیی ناوچەیان ، انجا ئەم‌ناوچەیە ناوچەی کومە لایەتی بی لەسیاسەتو ئایینو باوی ناوخویان ، یا ناوچەی سروشتیی - طبیعی - بی لە سەرماو گەرماو شاخو داخو دەشتو دەرو چەشمەنداز •

هەموو ویژەیەک ئەگورری بەگوررانی گەل ، وە لەگەل ئەوا ئاویتە ئەبی ، وەهەر دوولا کار لەیەک تریی ئەکەن ، بی گومان لەهەر دەمیکا وورد ببیتەوە لەویژەی هەر گەلیک لەهەر سەد سالیکا لەسالەهای ژیانی ، وەپوست‌کەندەی بکەیت وبچیتیە بنجو بناوانی ئەتوانی تی بگەیت لەچونیتی ئەو گەلە لەو ماوەیەدا ، لەبابەت کومەلایەتی‌و ئایینو سیاسەت ودەستوور وباوو هەموو شتیکی تریانەوە •

کەوابوو هەموو گەلیک ئەبی ویژەکەی لەگەل خویا هەنــــگاو بەهەنگاو پیش کەوی ، وەبەو پلەیەی کە ئەو گەلە پیــــا سەرکەوتوە ویژەکەشی پیا سەر کەوی •

هیچ گەلیک ناتوانی بژیی هەر لەسەر خوانی ویژەی کونی خوی ، وەشانازیی هەر بەوەوە بکات ، وە ئیمررو خوی هیچی نەبی لەویژەی تازە ، هەر گەلیک وای لی‌هات ئەوە وەک بازرگانیک وایە کەهیچــــی

بەدەستەوە نەمابی ، وەبچی بگەرری بەشوین دەفتەری کونیا •

ئەم ویژەیەی کەئیمررو هەمانە خوراکی تەواومان نیە ، وەناتوانیین پی‌ی بژیین ، چونکی گەلی جور – فیتامین – ی کەمە •

پی‌ویستە لەسەر ویژەر – ادیب – ە کان چاویک بخشینن بەسەر ویژەکەمانا ، وەبزانن لەچە روویەکەوە کەم‌و کورریی و ناتەواویی هەیە تەواوی بکەن ، وەهەرچی‌یەکی نیە بوی دروست بکەن •

زور زور پی‌ویستینی بەنووسینی ژیانی پیاوی گەورەو هەل کەوتوو ، وەبەلی کولینەوەو هەل وەشاندن – تحلیل – ی خویەتی – شخصیت – یەکەی تابن یەمایەی ئەوەی کەلەمەولا پیاوی گەورەو بلیمەتمان تیا هەل کەوی •

زور زور پی‌ویستین بە نووسینی جوان‌جوان ، لە نامیلکەی شیرین‌و سیپارەی رەنگینی‌و شتی تری وا کە ببن بە خوراکی گیان‌و پی بژیوی میشکی تازە پی گەیشتوەکانمان •

زور زور پی‌ویستین بە هونراوە – شـــعر – ی رەوان لەبابەت رەووشت‌و خووی بەرزو ئایینی راست‌و چەشمەندازی ســــروشتیی – طبیعی – نەخوازەلا ئەوانەی کەلە ولاتی خومانا هەن •

زور زور پی‌ویستین بە نووسینی چیروک‌و سەرگوزەشت‌و داستانی رابوردوو بەرەنگیکی‌وا کە هەرچی نەنگی کومەلایەتی‌مان هەیە بیخانە پیش چاو ، وەدەرمانی بو بدوزیتەوە ، بەلام بە رەنگیکی دلچەسپی وا کەبەبی ئاگاداری خومان بچیتە میشک‌و دلمانەوە •

کەوابوو ئیمررو روژی هەول‌و تەقەلایە ، روژی کوشش‌و ئیش کردنە ، روژی خو کوتان‌و ماندوو بوونە • هەزار درورد لەپیشینانمان کە ووتوویانە : – شوان تا دابنیشی گەلەی دوور ئەکەویتەوە – •

نووسینی زمانی کوردی

کەرکوك - م ٠ م -

بەر لەوەی بیمە سەر نوسینی مەبەسی وتارەکەم ، ئەمەوی سوپاسیکی گەرمی ماموستا - ب - بکەم لەسەرئەو زنجیرە نوسینەی کەلە - هیوا - دا دەستی پی کردوە لەبابەتی چونیەتی نوسینی زمانەکەمانەوە بەراستی کردنەوەی دەرگای ئەم چەشنە باسانە ، کەلینیکی گەورەمان بوئەگری لەدیواری پر لە درزو کونی نوسینی کوردیدا ٠

هەر وەکوما موستا (ب) لەو دو وتارەیدا رونی کردوتەوە ، بەراستی نوسینی لاتینی تاقە نوسینیکە کە بوزوبانی کوردی دەس بدا ، ئەمە نەك تەنها لەبەر ئەوە کە پیتی لاتینی زور لەپیتی عەرەبی باشتر لەگەل ئەوەدەنگو پینانە یەك ئەکەوی کەلەزوبانی کوردیدا هەن ، وەنەك تەنها لەبەر ئەوە کەوا نەخویندەواری کورد زوتر فیری ئەو ئەبی ، بەلکو لەبەر ئەوەش کە ئەمرو زوربەی نەتەوەی کورد بەنوسینی لاتینی ئاشناترە : براکوردەکانمان لەیەکیەتی سوفیەت و لەسوریا بەپیتی لاتینی ئەنوسن ، براکوردەکانی تورکیا شمان هەرچەند ری یان نادری بەزوبانی هەزار سالەی خویانو باو باپیریان بنوسن ، بەلام نوسینی تورکی یان بەتیپی لاتینی یە ، براکانی ئیرانو ناوچەی بادینانیشمان بەفارسیو عەرەبی ئەنوسن وەزور بەزەحمەت نوسینی کوردی ئیمەیان بوئەخوینریتەوە ، وەپیویست یان بە فیر کردنی نوسینی کوردی هەیە کەئەتوانری زوتر

لەوەی فیری ئەم نوسینە کوردی‌یەی خومانیان بکەین کەبەتیپی عەرەبی ئەی‌نوسین ، فیری پیتی لاتینی‌یان بکەین • ئەمینیتە سەر کوردە کانی ناوچەی سلیمانی‌و دەوروپشتی کەنوسینی کوردی مان بەپیتی عەرەبی‌یە ، ئیمەیش بە نیسبەت هەمو نەتەوەی کوردەوە زور کەمین ، ئەمە لەسەریکەوە ، لەسەریکی کەشەوە ، نیسبەتی خویندەوارانمان کەئەزانین بەپیتی عەرەبی بنوسین زور کەمترە لەنەخویندەوارەکانمان وەبو نەخویندەوارەکانمان کەپیویستیان بەفیرکردنی خویندەواری‌یە ، جیاوازی نیە لەوەدا کەئاخو بەپیتی عەرەبی فیری نوسینی کوردی‌یان بکەین ، یابەپیتی لاتینی ، بەلکو وەکو وتمان ، بەلاتینی ئاسان ترە ، کەواتە بوچی راستەو خو فیری ئەم چەشنە نوسینەیان نەکەین ؟ بەلام ئەمە وەستاوە لەسەر ئەوە کەیەکەم دەرس وتنەوە لەسەر پاکی قوتابخانەکانی کوردوستانی عیراقا بکری بەکوردی ، جا ماموستا کانیش کوردی بەپیتی لاتینی فیری قوتابی‌یەکانیان بکەن ، ئەمینیتە سەر ئەو تاك و تەرا کەخویندەوارەکە هەین ، ئەوانەمان نەزانین بەپیتی لاتینی بنوسین ئەتواینن لەماوەیەکی کەما فیری ببین •

وابومان دەرکەوت کەباشترین نوسینی کەلەگەل سروشتی زوبانەکەمانا ری‌بکەوی نوسین بە پیتی لاتینی‌یە ، بەلام ئاخو پیش لەوەی کەبگەینە ئەوروژەی ئەم ئاواتە شیرینەمان بیتە دی‌و نوسین بەلاتینی بەهەموکون‌و قوژبنیکی نیشتمانە پیروزەکەمانا بلاوبیتەوە ، نابی چاریکی ئەو هەمو کەم‌و کوری یانە بکەین کەلەنوسینی بەپیتی عەرەبی ـ مانا هەیە ؟

بەلی ، مەسەلەی کوردی ئەلی : بزن بوشەوی جی‌ی خوی خوش،

نەکات • ئیمەیش هەرچەند هەتا هەتایە بەپیتی عەرەبی نانوسین ، بەلام چونکە جاری ، وەتا ماوەیەکی دوور یانزیك پیی ئەنوسین ، ئەبی دەسیکی وای پیابینین وای‌لی‌بی تا رادەیەکی باش بتوانی بەکەلکی داخوازی‌یە نوسینی‌یەکانمان بیت ، وەبەفریامان بگات بوخستنە سەرقاقەزی ئەوەی لەدلمانایە •

من لام‌وایە مادام کەئەمرو بومان نالوی کوریکی زوبانەوانی (مجمع لغوی) کوبکەینەوە ، وەکو ماموستا نەبەز پیشنیار ئەکات ، بوئەوەی لەم مەسەلە بکولیتەوە ، لەپیش هەمو شتیکا پیویستە یەکیکی وەکو ماموستا (ب) شارەزا ، نامیلکەیەکی بچوك دەرکا ، وەبە تایبەتی لەهەمو نوسەرەکانی کوردەواری‌و زوبان زانەکانی داوا بکات کەبە وردی سەیری بکەن ، لەم نامیلکەدا لەوکەندو کوسپانە بکولیتەوە کەلەریگەی جوان کردنی نوسینی کوردی‌دان بەپیتی عەرەبی ، وەچە پیشنیاریکی باشی بەدلا دی لەم‌بابەتەوە دەری بخا ، تالە ئەنجاما چەئەونوسەرانە وەچە خویندەوارانی تر کامیان لەوپیشنیارانە بەلاوە باش‌بو ، وەکامیان بەدلانەچو ، وەچی تریان بەپیویست زانی بوی بنیرن ، وەلەئەنجامی هەمو ئەمەدا پەیرەویکی ریك‌وپیك‌و یەك‌گرتو دانری بونوسینی کوردی بەپیتی عەرەبی ، بوئەوەی تائەگەینە ئەوروژەی کەهەمومان بەلاتینی بنوسین ، لەسەری بروین ، وەروژ نامەو گوڤارەکانیشمان هەر وتارو هەلبەستیکیان‌بو بچی کەبەپیی ئەو پەیرەوە نەنوسرابیتەوە بیخەنە پشت‌گوی ، یاخود بەوشیوە لەچاپی بدەن ، ئەوکتیب‌خانانەش کەلەچاپدانی کتیبی خەلکی ئەگرنە ئەستو هەروابکەن ، بەم چەشنە ئەتوانین لەم‌پاشا گەردانی‌یەی ئیستا رزگار بین کەلەیەك گوڤارا چەند وتار ئەبینین ،

هەریەکی بەچەشنێکی تایبەتی نوسراوە : یەکێك (٧) یکی لەسەر (یی) و (واو)ی بوش و (لام ی قەلەو داناوە ، یەکیکی تر ئەمەی خستوەتە پشت گوی ، یەکێك (ری) ی زبر بەدو ری ئەنوسی ، یەکیکی تر (واو)ی دریژ و (لام) ی گیراو ئەکا بە دوان •

جا بوئەم مەبەسە من ئەم پیشنیارانەی خوارەوەم بەدلاچوە کـــەوا لیرەدا ئەیان گیرمەوە ، وە هەندی نوسەرمان بەپیی هەندیکیـــــان ئەجولینەوە :

١ ـ هەمیشە (٧) یك بنوسری لەسەر (یی) و (واو) ی بوش و (لام) قەلەو ، وەلەژیر (ری) ی قەلەو ، وەك (دیوانە ، دوشاو ، منال ، روژ) •

٢ ـ (نون) و (گاف) کە کوئەبنەوە وەك خویان ناخوینرینەوە ، مەسەلا (منگە) ـ دەنگی کەسی کە لوتی گیرابی‌و دەنگی دەرنەچی ـ ئەوە لەنون و گافەکەی پیتیکی تایبەتی پەیدائەبی ، جابو ئەوە کەلەخویندەواری بگەیەنین کەئەمانە وەکوخویان ناخوینرینەوە ، ئەبی نیشانەیەکیان بودا نیین کەراستەو خو خویندەوار بەهوی ئەونیشانەوە حالی ببی کـــەچونی بەکاردینی مەبەسم لەخوینندە واریکە کەخوی پیشان شارەزای چونیەنی خویندنەوەی ئەو وشە نەبی •

٣ ـ پیتی تری وامان هەیە نوسین و خویندنەوەیان جوین لەیەك ، مەسەلا (دال) ی (قادر) و (بدە) بەپیتیکی تر ئەخوینرینەوە کەهیشتا ناوی لەکوردی‌یانیە ، وەتارادەیەك لە (یی) وە نزیکەو (یی) یش نیە ، ئەمەیش هەروا نیشانەیەکی ئەوی بودیاری کردنی ، وەك ئەوەی مەسەلا نوختەیەك لەژیریەوە بنوسین •

٤ ــ وتمان ئەو دەنگانەی کەهێشتا بەپیتێکی تایبەتی نەناسراوانو شکلێکی تایبەتی‌یان نیە وەبەشکلی پیتێکی‌تر ئەناسرینەوە ، نیشانەیەکیان لەسەر دانری ، تالەو پیتە جوی بنەوە • لە غەیری ئەوشوێنـــانەدا خوێندنەوەو نوسین بکرین بەیەك ، چون ؟ ئیستا ئەبینین عەرەب زوبانێکی یەكگرتوی تایبەتی‌یان هەیە پێی ئەنوسن ، بەلام بودوین چەندشیوەی جیاوازیان هەیە ، ئەمە یەکێکە لەوکوســـپە گەورانەی کەلەبەردەمی بوژاندنەوەی زوبانی عەرەبی یان ، کوردی هەرچەند وانیە ،بەلام ئەمیش کەمێکی لەم جیاوازی نوسینو خوێندنەوەی تیا هەیە مەسەلا ئەنوســین (هومەر مەندان) بەلام لەخوێندنەوەدا ئەو (دال) ە ناخوێنینەوە ، ئەیکەین بە (نون) یکی کەو چەسپی ئەکەین لەو نونەکەی‌تر • ئەمە ئەبی یاخود وەك (لام) ی گیراو ــ کە للە ــ بەدو نونی بنوسین ، ئەبی ئەویش بەیەك لامو ئەم بەیەك نون بنوسین ونیشانەیەکیان لەسەر دانین کەپێی‌بزانری کەلام ونونی گیراون •

یاخود پیتی وا هەیە کەلەخوێندنەوەدا هەر دیارنیە ، کەچی ئەشی نوسین ، وەکو (مەحمود) ئەمە لەقسەکردنمانا (دال) ەکەی ئەخوین ، کەواتە ئەبی لەنوسینیشا نەی‌نوسین •

٥ ــ هەندی وشـــەی عەرەبی کەوتونەتە ناوزوبانەکەمانەوە ، وەبەدرێژایی روژ لەقسەی خەلکا ئەوترینـــەوە ، ئەمانە لەزوبانی میللەتەکەمانا بەتەواوی بون بەوشەیەکی کوردی ، جـــالە بەرئەوە پیویستە بی‌سی‌ودو لی‌کردن هەموئوسولێکی نوســـینی کوردی‌یان بەسەرابنیین ، چونکە تازە بوون بەمالی خومان ، ئەگەر (ث ، ذ ، ص ، ض ، ط ، ظ) یان تیابو بە (سین ، زی ، تی) بیان نوسین ، وەلە دوای

هەرتیپێکی سەرەداریانەوە (هی) یەك ، وەلەدوای هەرتیپێـــــکی ژێرەداریانەوە ـیی ـ یەك ، وەلەدوای هەر تیپێکی بۆرەداریانەوە ـ واو ـ یك بنوسین هەر وەك وشەیەکی کوردی بی گەرد ،بەم چەشنە (ئیسپات : اثبات ، تەلاق : طلاق ، تایر : طاهر ، زایر : ظاهر ، سالح : صالح ، زابت : ضابط ، حوکومەت : حکومە) ، بەلام بەپێچـــەوانەی ئەوەوە کەماموستا رۆژ بەیانی ئەیکا ، ئەو وشە عەرەبی‌یانەی کەبەسیفەتی عەرەبی پەتی‌یان بەکاریان بینین ، ئەبی هەربەشیوەی عەرەبیش بیان نوسین ، نەك (ابو الفضل) بکەین بە (ئەبو الفەضل) • سەیر ئەوەیە ماموستا رۆژبەیانی وەك دینی سەر بەم وشە عەرەبی‌یانە شور ئەکا بەشیوەی نوسینی کوردی ناکا پیتە عەرەبی‌یەکانیشـــــیان بکا بەکوردی و ئەوانەیان لەکوردی‌دا پیویست نین لایان بەری ، واتە بنوسی (ئەبو لفەزل) !

لیرەدا ئەبی ئەوەمان لەیاد بی و ئەبی هەریەك وشە جاری واهەیە بەو سیفەتە بەکاری دینین کەبوە بەکوردی وەك ئەلیین (عوسمان بەگ) ئەمە ئەبی بەشیوەی کوردی بینوسین • واش ئەبی بەوسیفەتە بەکاری دینین کە وشە یەکی عەرەبی‌یە وەکو ئەلیین (عثمان کوری عفان) ئەمە ئەبی بەشیوەی عەرەبی بینوسین •

ئەمانە کەئیستا بەبیرما هات لەم بابەتەوە بینوسم ، هیوام وایە بەهەولی دلسوزانەی هەمو کوردیکی کورد دوست و کار لی‌هاتو بتوانین بگەینە چارەکردنیکی باشی ئەوکەندو کوسپانەی کەریـــــگای پیشکەوتنیان لەزوبانەکەمان گرتوە ونایەلن بگاتەوە بەکاروانی زوبانە پیشکەوتوەکانی گیتـــــی‌یا •

باغچەی پەریان

مەسعود کەتانی ئامیدی

چومە باغی پەریا
سوحبەتا ڤا زەریا
ناڤ گولاو جوم‌و گیا
رەخ نزارو بەر چیا

لاوو طولازو بچیك
خرر بوون دوور بەغچەو جنیك
پر گولن لی ئەو جەویك
دلی گوت بوو وان خوزیك

بو ئەڤینی لاندکە
وا کوررا وکچکا رکە
لاوی دلدارو نازکە
کچ دبیت خوش لاوکە

دەنگ‌و ئاوازی شیرین
گر خەملین سوورو شین
من هەبو ژ وا ئەڤین
چەند تازەیە ئەو هەبین

سـپی لکەسـکی ئالوزی
رویسوور بون وەك قرمزی
هاتنە خاری رەش کـەزی
لەمن گەهشـتن بو خوزی

چاڤ لمن بدیتنا خو بەسـت
کاکلا دل گرتو گەسـت
زراڤ ژ جەرگی من ڤەرەست
کەفتم یی بي هوش ومەسـت

برمە ناڤ باغەکـی جان
پر دوررىو میوو گـولان
لی بو ئاوازی شـڤان
هلکەتی کەیفـی ژ ڤـان

کەتمـە داڤـا جانیـی
بەر گـەرا ڤی کانیـی
ئوسیبەرا بەلـکیت بیهیي
بەلـك وەراندن ڤی تیي

کرمـە ریڤنیـكو رەبەن
گوت بو زیندانی ببـەن
خورتیی کەس لی نەکـەن
لمن گیـان بویە لەڤـەن

مانگی دەست کرد

نووسینی : عزیز

نزیکەی دوومانگیك پیش تەواوبونی سالی - ١٩٥٧ - باسـیکی زانیاری گرنگ هاتە کایەوە ، باسیکی ئەوتو کەبوو بە شەوچەرەی زمان‌و دووانی هەمو مروڤیك‌و هەمو کونجیکی گیتی گرتەوە • زورەهای سەرسام کرد ، زوریش بی‌دەنگ بوون ، گەلیکیش شـادمان بوون بەسەرکەوتنی ئەم پلە زانیاریە •

ئەمەوی لیرەدا کورتەیەکی ئەم باس‌و دروست کردنە بخەمە بەرچاوی خوینەرانی کورد ، تاکو ئاگاداربین لەهەموو رووداویك‌و هـەمو پیشکەوتنیکی زانیاری ••

پیش‌ئەوەی بیمە سەر باسەکە ، ئەلیم مروڤ گیانداریکی بەهیزەو خاوەنی هەست‌و هوشیکی زورە ، هەمیشە ئەیەویت لەگەل سروشتدا بجەنگیت‌و بەسەر هەمو کوسپیکدا سـەرکەویت‌و هەمو شارراوەیەك بدوزیتەوە • تائیستا گەلی شتی نەزانراوی سـەرزەوی دوزیوەتەوەو شارەزای هەمو کەل‌و قوژبنیکی بوە ، بەلام ئیستا ئەیەویت روو لەئاسمان بکات‌و نهینی‌و گریکانی بکاتەوە •

بو ئەم ئامانجانە ، داهینانی ئەستیرەی دەست‌کرد ، هەنگاویکی زور بەجی‌و پیروزە • چونکە تائیستا گەلیك کوسپی نالەبار هاتوتە ریگـەو پیش‌چاوی زاناکان ، وەکو نەبوونی سووتەمەنی تەواو ،نەمانی ئوکسجین، زوربوونی پالەپەسـتو بوسەر گیان ، کەئەبیتـە یژاندنی خوین‌و

نەگیرسانەوەی وە وشك بونەوەی لەش ، هەروەها تیشك ــ اشعە ــ ی
کەون •• وەگەلی شتی تر :

میژوو ئەلیت کە بابلیەکان دەستیان لە زانیاری فەلەکدا بوە ، وە
ئەگیرنەوە یەکیك لەشاکانیان منالی نەئەبوو ، زانایەك پیی ئەلیت کە لە
ئاسمان میوەی بەری داریك هەیە ئەبی ئەو میوەیە بخوات ئەوسا منالی
ئەبیت ، ئەویش ئەهینی خوی ئەبەستیتەوە بەدالیکەوە ، وە بوماوەیەك
ئەفرن بەلام پاشا ترسی لی ئەنیشیت و ئەگەریتەوە •

ئەرەستوی ئەغریقی ئەلیت ، هەوای دەوری زەوی کوتایی نایەت ،
وەلەسەر ئەم باوەرە هەندیك چیروکیان داناوە بو گەیشتن بەمانگ •

بەلام ــ پاسکال ــ ئەلیت هەتا بەرز بیتەوە هەواو پالەپەستو کەم
ئەبیتەوە ، وە ئەگاتە رادەیەك کەهیچ بالندەیەك ناتوانیت تیا بفریت •

بومان دەرئەکەوی کەمروڤ لەکونەوە ویستویەتی شـــــارەزایی
لەئاسماندا پەیابکات ، وتوانیویەتی تا ماوەی ٣٥ تا ٥٠ کیلومتر شارەزایی
پەیا بکەن ، ئەویش بەهوی ناردنی بالونەوە • بەلام لەم دوایەدا بەهوی
دروست کردنی ساروخەوە توانی تا ٤٠٠ کیلومەتر زانیاری وەرگریت ،
بەلام وەنەبی بەهوی ئەم ساروخەوە شتیان زور بوساغ بوویتەوە ،
چونکە تەنها چەند چرکە ــ ثانیە ــ یەك ئەمایەوە •

ئەتوانین بلیین کە چینیەکان بو یەکەم جار ناوی ساروخیان هیناوەتە
کایەوە ، وەلە ئاهەنگو جەژنەکانیانا بەکاریان هیناوە • وەلە ســـالی
ــ ١٦٨٠ ــ م دا لە روسیا کومەلیکیـــان دامەزران بەناوی ــ کومەلی
باسکردنی ساروخ ــ ەوە • بەسەرکردەی ــ کوستانینوف ــی زانا •
وەلەسالی ١٨٨١ م دا زانایەکی تر ــ کیبالشیش ــ • توانی وینەی

فروکەیەکی ساروخی بکات •
بەم جورە باسکردنی ساروخو چونیەتی دروست کردنی کەوتە ناو وولاتە پیشکەوتوە کانەوە ،وە گەلیك لەزاناکان بو ئەم ئامانجە هەولیان داوە ، وەکو ــ روبرت بلتری ــ لەفەرەنسا ، ــ هەرمان ئوبەر زینجر ــ لە ئەلمانیا دا ــ روبیرت جودارلیشای ــ لە ئەمەریکا • وە ــ کلارك بوجریز ــ لە بەریتانیا ، وە ــ تسیل کوفسکی ــ لەروسیا لە سالی ١٩٣٥ دا توانی ئەم باسە بخاتە قالبیکی تازەوە • توانی لەسەر جولانەوەی ساروخ چەند یاسا ــ قانون ــ یك دابنی ، وەکو :
ئەبی ساروخ بجولیتـــەوەو خوی پال بەخویەوە بنی بەبی یارمەتی هیزیکی تر ، بەپی‌ی یاسای ٣ هەمی نیوتن (هەمو کاریك سلەمینەوەی هەیە ــ لکل فعل رد الفعل) لەسالی ١٩٤٠ دا ساروخیك دروست کرا ، بوماوەی ١٣کم بەرز بوەوە بەلام کەوتە خوارەوە • لەســـالی ١٩٥٢ گەیشتە ٢١٧ کم وەلە سالی ١٩٥٤ دا گەیشتە بەرزی ٢٥٤کم ، وەلە سالی ١٩٥٧ دا گەیشتە ئەوەی بەهەزاران کیلو مەتر بەرز بیتەوە •
ساروخ لە لەشیکی استوانی سەرباریك ــ لەشیوەی کەللە شەکردا ــ دروست کراوە وە دینەمویەك عەماریکی سوتەمەنی‌و جیهازیکی گیررانی لەگەلایە • ئەبی سووتەمەنیەکە زور بەخیرایی بسوتیت وە دوکەلیکی زور بەهیز لەپشتەکەیەوە دەرچی تاکو ببیتە هوی پال پیوەنانی بوپیشەوە بەخیرایی • بەپی‌ی یاسای ٣ هەمی نیوتن کەخیراییەکەی گەیشتە ــ ٢٥ ــ هەزار میل لەساعاتیکدا ، وای لی‌دیت لەهیزی راکیشانی ــ جاذبیە ــ ئەرز دەر ئەچیت • جا لەبەر ئەوەی ناردنی ساروخ بو ئاسمان ئامانجیکی لەدوایە ، نابی لەم هیزی راکیشانە دەرچیت ، بەلکو ئەبی وای لی‌بکریت

که به دەوری ئەرزا بسووڕرێتەوە •

لەم دواییەدا توانرا وای لی بکرێت ، وە ئەمەش بوە هوی ئەوەی ـ ئەستیرەی دەستکردی ـ پی هەلبگیریت ، وەلە ماوەیەکی جی گیردا لی جیا ببیتەوە • ئەم مانگەش ئەنیرریت بو لیکولینەوەی نهینی ئاسمان بەپی ی ئەو جیهازانەی کەهەلی ئەگریت •

بو ئەوەی ئەم ئەستیرەیە بگاتە ئەو بەرزییەی کە پیویستە ، ٣ جور سووتەمەنی دروست کراوە بو ئەو ساروخەی هەلی ئەگریت ، وەیە ٣ قوناخ ئەیگەیینیت • لە قوناخی یەکەمدا کە بە تیژی ـ ٤٥٠٠ ـ میـــل لەساتیکدا ئەروا ، بوماوەی ـ٥٠ـ میل ـنەوتو کحولـ بەکار ئەهینی ، لەقوناخی دووهەمدا کەبە تیژی ـ ١١٠٠٠ ـ میل لەساتیکدا ئەروا ، بو ماوەی ـ ٣٠٠ ـ میل ـ ترشیو نیتریك و کحول ـ بەکار ئەهینی • لەقوناخی ٣ هەمدا کەبەخیرایی ـ ١٨٠٠٠ ـ میل لەساتیکدا ئەروا بو بەرزی ـ ٥٦٠ ـ میل یان زیاتر ، چەند ســـــووتەمەنیەکی رەق وەك ـ بورون وکاربون ـ و ـ هایدروجین ـ بەکار ئەهینی • وەلە هەر قوناخیکدا گەنجینەیەکی تایبەتی هەیە بو غازی ئوکسجین بوئـــــەوەی یارمەتی سوتانن بدات •

لە دوا قوناخدا ئەستیرەکە لەساروخەکە جیا ئەبیتەوە ، وە هەردوکیان ئەکەونە سووڕرانەوە بەدەوری ئەرزدا ، بەهوی هەندی جیهازەوە کە ئەیان گیرریت ؛ وە سووڕرانەوەکەیان هیندە بەهیزە کە هیزی راکیشانی زەوی کاریان تی ناکات •

ئەم ئەستیرەیە سەنگو قەوارەیەکی تایبەتی هەیە ، لەگەل تویکلیکی ـ ئەلەمینیوم ـ بو ئەوەی ـ نیازك ـ لەبەر کەوتنیا کاری تی نەکات •

دیسان بە مادەیەکی تایبەتی بویە کراوە ، لەترسی گورینی پلەی گەرما ، چونکە لەو ماوەیەدا کەروژ لی ی ئەدات پلەی گەرمای ئەگاتە - ١٠٠ - پلەی فهرنهایتی ، وکەروژی لی ئاوا بیت ئەگاتە - ٧٠ - پلەی فهرنهایتی لەژیر صفرەوە ، وناوەکەی غازی - نایتروجینی - تی ئەکریت بو نەگورینی گەرمای ناوەوەی •

ئەم ئەستیرەیە بە سێ جور دەرك بەبونی ئەکری ، یەکەم بەهوی - رادارە - وە ، دوهەم بەهوی رادیوەوە کە - جهازی - بی تەلەکەی لەسەر شەپولیکی تایبەتی ایش ئەکا ،سێ‌هەم بەچاو ،بەهوی (تلسکوبیکی) دوربینیکی پچوك • چاکترین کات بو بینینی بەیانیانو ئیوارانە چونکە بەشەو ئەو تیشکی مانگو استیرانەی کە ئەکەویتە سەر بەباشی نای‌داتەوە، وبە روژیش تیشکی بەهیزی روژ نایەلیت ببینریت • پاش ئەم بەشە ئەمانەویت بزانین سودی ئەم ئەستیرەیە چیە ، ولەسەرچی ئەدویت ؟

هەروەکو باسمان کرد زور گیروگرفتو کوسپ هەیە بو باس کردنیکی تەواوی ئەو شتانەی لەئاسماندا هیە کەبەچاو ئەبینریتو بەگیـــان نای ئەبینیو گەلی باسی‌تر وەکو :

١ - شکلی ئەرز : هەروەکو ئەلین ئەرز وەکو توپیك خرە ، ولەدو (قطبە) کەیدا قوپاوە ، ئەم باسە هیشتا بەتەواوی راست نەبوتەوە •

٢ - خـــەتی دریژو پانی - خطوط الطول والعرض - وجولانەوەی - قارەکان • تائیستا بە تەواوی نەتوانراوە ئەم دو خەتە لەسەر روی ئەرز دامەزرینن ، وهەروەها جولانەوەی - قارە - کانیان بوراست نەبوتەوە •

٣ - بەش‌کردنی هەور لەئاسماندا : هەر چەندە زانیاری لەسەر چەشنی

هەورو چونیەتی بلاو بونەوەی و خیرای گەیشتوتە رادەیکی باش •
بەلام هیشتا نەزانراوە پەلەیەك هەور لەروی ئاسماندا چەند لەروی زەوی‌و دەریا ئەگریتەوە ، دەرکەوتنی ئەم باسە سودیکی باشـــی هیە بو کشتوکال‌و گەرانی ناو دەریا •• هتد •

٤ – ئالو گوری گەرمای ئەستیرە کان لەگەل ئاسماندا هەر وەکـــو زانراوە ئاسمان گەرمای لەروژو کەمیکی لەئەرزەوە وەر ئەگریت ، بەلام گەرمای ئەســـتیرەکان بەتەواوی نەزانراوە وەزانینی ئەم گەرماییانە و چونیەتی ئالوگوری زور پیویستە ، تاوەکو بتوانریت گیان‌لەبەر بنیرریت بو یەکیك لە ئەستیرەکان ، هەروەکو ـلایکای‌ـ سەگ نیرا بو ماوەیەك ، وتاچەند روژیك ژیا •

٥ – کثافەتی هوا : هەروەکو زانراوە هوا تا بەرزی – ١٨٠٠٠ – میل هیە ، وەتا لە ئەرز نزیك بیتەوە – کثافەتی – زیاتر ئەبیت • بلام رادەی بەرزی هوا هیشتا جی‌ی بروا نیـــــە ، و ئومید هیە ئەم ئەستیرەیە لە جولانەوەو مانەوەیدا هەمو کاتیـــــك کثافەتی هوا بپیویت ، بلکو لەوکاتەی لە ئەرز بەرز ئەبیتەوە دەست ئەکات بەپیوانن ، دوزینەوەی ئەم باسە سودی هیە بوناردنی ئەستیرە بو ئاسمان و گەرانەوەی بەساغی •

٦ – (نیازیك) و توزی جیهان : نیازیك پارچەیـــــکی – معدنی – گەورەیە لەلەشی – مذنبات – جیا ئەبیتەوە • وکە ئەگاتە هەریمی راکیشانی ئەرز بەر هواکەی ئەکەویت‌و ئەسوتیت‌و ئەبیتە توز ، هەر وەها گەلی توزی تر لە استیرەکانی تر ئەکەویتە سەر ئەرز ، بەسەنگی هەزار تەن لەروژیکدا • زانینی ئەم توزە وە قورساییە

کەی لای جیولوجیەکانو فلەکیەکان زور بەسودە ، لەبەر ئەمە ئەستیرەکە ـ ئالەتیکی میکروفونی ـ تیدایە دەنگی ئەو پارچـــە ـ نیازیکانەی ـ بەری ئەکەویت ـ تسجیلی ـ ئەکا ، بەم جورە قورسای لاشەکەی ئەدوزیتەوە وهەروەها تویکلیکی لەســــەرە ، بەرەبەرە تەنك ئەبیت بە لیخشاندنی لەگەل توزی جیهاندا ، بەم جورەش هەندی ـ کمیەی ـ ئەم توزە ئەزانی ٠

٧ ـ روژ چەن کاریك ئەکاتە سەر دەورو پشتی : وەکو ئەلین پلەی گەرمای ناو روژ ئەگاتە ـ ٢٠ ـ ملیون پلەی ـ سنتکراتی ـ و بونی ئەم گەرمایەش بوتە هوی گورینی ئەتومی ئەو غازانەی روژی لی پیدا بوە ، بە لیكبونەوەیان ، یان بە یەك گرتنیان ٠ و بونی ئەم جولانەوەیە بوتە هوی ئەوەی روژ لە تەقاندنیکی بەردەوامدا بیت ، و چەند چەشنە تیشکیکی لی جیائەبیتەوە ، وبەناو ئاسماندا بلاو ئەبیتەوە ، وهیندیکی روی ئەرز ئەگریتەوە ٠ بەشیك لەم تیشکانە پیویستە بوژیانی گیان لەبەر وەکو گەرمـــایی و روناکی ٠ و بەشەکەی تری زیانیکی زوری هیە وەکو تیشکی ـ س ـ وتیشکی ژورئەر خەوانی ـ بنفسجی ٠ زانینی ئەم بزوتنی ـ روژ ـ ە دەرگایەکە بوزانینی مغناتیسی ئەرز و فیزیای چینی ئایونی لەچینە بەرزەکانی سەر ئەرز ، وروناکی قطبەکان ، وتیشکی جیهان ٠ لەبزوتنەوەی روژو لەکاتی تەقینیا زور جار ئەبیتە هوی وەستاندنی شەپو لی رادیوو بیتەل ، و قبلەنامە ، رادارو گەلی شتی تر ٠

زانراوە هوای چینە بەرزەکانی ئەرز لە ـ ٦٠ ـ میل بەرەوژورتر ـ لەشیوەیەکی ئایونیدایە (ئایون بە ئەوتومیك یان چەند ئەوتومیك

ئەلین کە یەك چەشن شحنەی الکتریکی هەل بـــگریت) • ئەم چینەش لەسەر لیشاوی ئەو لاشە الکتریکیانەی لەروژەوە دیت بەشیوەی تیشك وەستاوە ، لەبەر بونی چینیك لەغازی ـ ئەوزون ـ کەزوری ئەم تیشکانە ئەمژیت و بەشیکی کەمی ئەگاتە سەر ئەرز ، ناتوانریت باسی ئەو چینە ئایونیە بکریت • و هەروەها ئەو لاشە الکتریکیانە کە ئەگاتە هەریمی مغناتیس ئەرز ، رو ئەکاتە قطبەکان ، ولە بەرزییەکی تایبەتیدا کو ئەبیتەوەو روناکی قطبەکانی لی پیــدا ئەبیت • بونی ئەم روناکیەش کار ئەکاتە سەر رادارو شەپولی رادیوو بیتەل • جاران وائەزانرا کــــــە ئەم روناکی‌یە لەدانەوەی تیشکی روژ پەیدا ئەبیت کە ئەکەویتە سەر ئەو چینە بەفرەی رووی قطبەکـــــانی گرتوە • بلام دەرکەوت ئەم روناکیـــــە پاش ئەو تەقاندنەوەیەی لە ناو روژدا روو ئەدا دەرئەکەویتو ماوەکەیان لە ٢٠ سعات زیاترە •

بەهوی ئەم ئەستیرەیەوە گەلیك شارەزایی لەم باسانەدا پەیدا ئەکەین، بومان دەر اکەویت ئەو چینە ئایونیە ماوەکەی چەند و چون پیدا ئەبیت ، وپیوەندی چیە لەگەل تیشکی روژدا ، وهەروەها دریژی تیشکی روژمان بو ئەپیویت •

ولە هەمویان بەسودتر کەتا ئیستا نهینیکی زانیاریە ، ئەویش دوزینە وەی توانای تیشکی جهانو چونی‌یەتی پەیدابونی‌یەتی،وە دوزینەوەی ئەو هویانەی تواناکەی ـ طاقە ـ کەم اکەنەوە • بونی ئەم تیشــکە کوشندەیە تا ایستا کوسپیکی زور گەورەیە لەروی زانیاری فلکیدا ، و هەر بونی ئەم تیشکە بوە کە تا ئەم دوایە نەتوانراوە ـ صاروخ ـ

یان ئەستیرەبو ئاسمان بنیرریت •

٨ ـ بونی ئەم استیرەیە ومانەوەی لە ئاسماندا باسی ئەو تأثیرە فسیولوجیەو نفسیانە ئەکا کە کارئەکاتە سەر گیانلەبەر ، پاش چەند تاقی کردنەوەیك و ساغ بونەوەی گەلیك لەم کوسپانە توانرا سەگیك لەگەل مانگی دوهەمدا بنیرن ، تاوەکو ئەو کارانەیان بو دەرکەویت •

بوناردنی سەگ پیش هەمو گیان لەبەریکیتر چەند هویەك هیە :

١ ـ سەگ لەپیستەوە هەناسە ناداو عرەق ناکاتەوە ، لەبەر ئەوە ئەتوانری بخریتە ناو شوشەیکی داخراوەوە ، بەچەشنیکی تایبەتی هواو خواردنی بدریتی وپیسایەکەی فری بدریتە دەرەوە •

٢ ـ توکی لەشی گەرمایی ناگویزیتەوە بلکو ئەی پاریزیو گلی ئەداتەوە •

٣ ـ بەئاسانی ئەو هەستو جولانەوەیەی بەسەر لەشیدا دیت دیاری ئەدا ، وئەتوانریت بپیوریت •

٤ ـ ئەم چەشنە سەگانە بەئاسانی پەروەردە ئەکرین بو هەموکاریکی تایبەتی • لەپیش ناردنی ئەم سەگەدا ئەبیت جیگیکی تایبەتی لەناو استیرەکەدا بو دوروست بکریت ، تاوەکو ماوەیەك بمینیتەوە ، و ئەوشتانەی بەسەریا دیت بزانریت ، بوئەوەی دوا روژ بەسەر ئادمیزادا نەیەت ئەگەر نیررا • وئەبیت ئاگاداری ئەم شتانەی خوارەوە بکریت :

١ ـ بونی خواردەمەنیو فەوتاندنی پیسایی •

٢ ـ بونی اوکسجین بو هەناسەدان •

٣ – گەرم کردنی ژورە تایبەتیەکەی بو ئەوەی گورینی پلەی گەرمای ئاسمان کاری تی نەکات •

٤ – ئاگاداربونی پالە پەستوی ناولەش ، بو ئەمەش خراوەتە ناو ناو کراسیکی تایبەتیەوە • پاش ئەم بەشە ئنجا بزانین لایکا چی بەسەر دیت :

١ – گیژبون : هەرەوکو زانراوە ئەستیرەکە بەچەشنیکی پیچاو پیچ و لەسەر مداریکی هیلکەیی بەدەوری ئەرزدا ئەسوریتەوە • ئەگەر بیتو ئەستیرەکە زور بەخیرای بسوریتەوە ، ئەوا زو گیژ ئەبیتو لەهوش خوی ئەچیت و بەزوی ئەمریت ، لەبەرئەوە ئەستیرەکە لەسەرخو ئەسوریتەوە تا ماوەی ژیانی سەگەکە ئنجا خیرایەکەی ئەگوریت •

٢ – نیازکو نەمانی پالە پەستو : لەچینە بەرزەکانی ئاسماندا پالەپەستو هیجگار کەم ئەبیتەوە ، ئەبیت ئاگاداری ئەم گورینە بکریت • و هەروەها بونی – نیازیکیکی – زورو کەوتنی بەسەر ئەستیرەکەدا ، لەوانەیە کونی بکات وهەمو جهازەکانی بوەستینیت ، وئەو گیان لەبەرە بکوژیت •

٣ – گەرانەوەی بو ئەرز : هەر چەندە ئەم باسە قالبیکی تەواوی وەرنەگرتوە ، بلام وەکو ئەلین ئەستیرەکە جهازیکی تایبەتی هەل ئەگریت ، لەکاتی پیویستا شوشەی گیان لەبەرەکە فری ئەداتە دەرەوە ، بەرەو ئەرز بەهیزیکی قایم ، تا ئەگاتە هەریمی مغناتیسی ئەرز • وهەروەها ئەبیت ئاگاداری شوشەکە بکریت لەگەرمای ئاسمان •

٤ ـ نەمانی سەنگ : ئاشکرایە تا بەرز بینەوە سەنگ و قورسای کەم ئەبیتەوە تا ئەگاتە رادەیەك سەنگ نامینیت • وئەم نەمانەش کار ئەکاتە سەر هەمو جولانەوەیکی گیان لەبەر •

٥ ـ تەئسیری تیشکی جهان وەکو باسمان کرد •

بەم جورە جهازی تایبەتی لەگەل سـەگەکە ئەنیریت بو پیوانی پالەپەستویو هناسەدانی ، ولیدانی دلی و پلەی گەرمای و گەلی باسی تر ، ئەمانەش هەمویان ئەبنە بنکەیەك بو چونیەتی ناردنی ئادمیزاد • بەم چەشنە کوتای بەباسـەکەمان دینین وئەلین ئەو ئەنجامانەی لەم ئەستیرەیە دەستمان ئەکەویت ، خستنە سەر پشتی دەرگای باس کردنی جیهانە کە ئەبیتە هوی هینانەدی ژیانیکی پیروزبو ئادەمیزاد ، و هەروەها بەم بونەیەوە نابیت کوششی ئەو زانایانەمان لەبیر چیت کە شەوروژی خویان تەرخان کرد بو دوزینەی ریگای بەختیاری ولاتەکەیان،وە ئیمەش ئەگەر بمانەویت پەیرەوی ئەو ولاتە پیش کەوتوانە بکەین نابیت دەرگای زانستی لەسەر خومـان داخەین •

ئەم باسە لەمانەوە وەرگیراوە :

١ ـ الکوکب الاصطناعی — مجلة المهندس ـ علی الکاظمی ـ

٢ ـ القمر الصناعی — دار الثقافة ـ بیروت

٣ ـ مجلة العلوم

زەنگ

هێمن

زایەڵەی زەنگی کاروان (١)
کاروانی گەل

دێتە گوێم بەرزو ڕەوان
لەئاسۆ و کەل

زەنگی ئەمجارە زوڵاڵە (٢)
نەئاخەو نەئای

چریکەو بانگەو هەڵاڵە (٣)
بەسوزە هەوای

چریکەی کوردی دڵێرە
بو کوردستان

لەکۆرایە نەرەی نێرە
ئەڵێ ژیان

ئەڵێ دارزاوین پررین
بەبیری نوێ

چالاکو نەبەردو درین
بیگرنە گوێ

ئەزانین و دامان ناوە
قوناغی ڕێ

ئەگەرچی ڕێگە تەنراوە
بەلام لەکێ !؟

---

١ – زایەلە – دەنگ دانەوە – سەدا .
٢ – زولال – ساف – پاك .
٣ – هەلالە – نداء – بانگ کردن .

لەگەلی چاوی خەوالووی
هەلهینـــــابێ

پەلاسی کۆنی ئاوەژووی (٤)
فڕێ دابـــێ

گـــــەلی بانگیوازی بڵێ
ئەبــــی بژین

ئەبی بۆ بونی هەر گوڵی
خوین برریژین

ئەبی تیژی جەنگو شورش (٥)
قوربانی بـــێ

سوپای راپەررینو هیرش (٦)
یەکســـانی بێ

گـــەلی ئەمانەو نەبەزیـــن
پێرەوی بێ

کام رێ گرو دیوی زەمین
لەکوڵەی دێ ؟

ئەوگـــــەلە ئەبێ کاروانی
لەگـــەل ئاوات

بگاتە مەنزڵ ، سامانی (٧)
بۆخۆی بـــات

ئەبــــێ بژی کــــامەران
هیمن و مەنگ

دووربی لەدیـــــلی لەزیان
وائەلی زەنگ

---

٤ ـ پەلاس ـ جلەکون •
٥ ـ تیز ـ پووشوو ـ فتیلە •
٦ ـ سوپا ـ لەشکر •
٧ ـ مەنزڵ ـ دواقوناغ •

ژنیش هەیە و ژانیش هەیە

نووسینی محمد مصطفی کوردیی : سلیمانی

هەرچەن لەبازاری کومەلایەتی‌دا دەستیکی دریژم نیە ، وە ناتوانم وەکو مەبەستمە پی‌نووسی تیا رادەم ، وکولی سواریشم ناتوانم لەدەشتی ویژەدا ئەسپی گەیبویی - بلاغت - تاو بدەم ، وەپەزیشکیکی پسپوریش نیم کە چاری دەردی کومەلایەتی بکەم ، بەلام هەندی جار وەهەندە شتیک ئەم بزوینیت بو نووسینی تەحرە شـــتیک - کەبەلای خومەوە وای‌ئەزانم کەلکیکی هەبی بو گەلەکەم (باکەمیش‌بی) - •

ئەمجارە بەپی‌ی تواناو زایینی خوم لەلایەن مەبەستی سەرەوە ئەدویم ئومیدم بەهیزە کە خوینەرەوەی بەریز لە کـــەمو کورتی‌و هەلەی ببووریت •

نیوەی ژیانی ئادەمی پەیوەندی هەیە بەژنەوە ، وە ژن خوی نیوەی ئادەمی‌یە ، وەزنجیرەی کومەلایەتی بەشی زوری بەســـتراوە بە ژیان لەگەل ژنا •

لەرووی بەراوردەوە پیشینان ووتوویانە : (ژنیش هەیەو ژانیش هەیە) ، ئەم پەندە هەروا لەگوترە وە لەپرر نەووتراوە ، بی‌گومان بەسەرهات وە چیروکیکی هەیە ، ایمە لیرەدا چیروکەکەیمان مەبەست نیە وەلی نادوین • وەئەمانەوی پیشانی خویندەوارانی بەریزی بدەین کە - ژن - کی‌یە وەئەبی چون‌بی چونکە بەراستی هەر ژنە کەخانوو بەرە

ئەکات بە بەهەشت ، هەر ژنە کە منداڵە جگەرگوشەکانت بۆ بەرهەم ئەهێنێت و پاک و خاوێن رایان ئەگرێت ، وەفێری ویل و رەفتاری باشیان ئەکات وەراستی و دروستی ئەکات بە بەشێک لەسروشـــــتیان وەرایان ئەهێنێت لەکاتێکا سەربەستی پێویست بێ سەربەست وە لەکاتێکا شەرم و کوکردن پێویست بێ شەرمن بن ، وە هەر ژنە کە خۆش ویســـــتی تاک و کۆمەڵ و خاک و نیشتمان لەدڵی منالا هەر بەساوایی ئەڕوێنێ ، وە هەر ژنە کەچرا چون نەوتی تێ ئەکرێ و شووشـــــــەکەی پاک ئەکرێتەوە و پلیتەکەی ریک ئەخرێ و ئامادەی داگیرسان ئەکرێ ، ئەمیش منداڵەکانی وا بە ئامادەیی ئەداتە دەست باوکیان یا دەستی داشدیار ـ معیلـ ـ یان یا دەست ماموستایان ، هەر ژنە دارایی و سامان ئەپارێزێ و نایەڵێت بەفیڕۆ بڕوات ، هەر ژنە لەناو خزم و خوێش و ئاشنا و ناسیاو و نەناسیاوا سەرت بەرز ئەکاتەوە هەر ئەم جۆرە ژنانەیە کەویژەری بەرزی نەمر ـ سعدی ـ خوالێخوش بوو دەربارەیان فورموویە :ـ

(ژنی چالاکی زیرەکی دانا)

(ئەت گەینیتە ریزەیی دارا)

ئنجا بۆ نموونە باسی یەکێکتان بۆ ئەنووسم کەبەراســـــتی وێنەیەکی سەرانسەرە لەگەل ئەو ژنانەی کەنووسیمان •

ئەم ژنە مێردێکی هەبوو ، مانگانەیەکی پچووک فەرمانبەر بوو ، وەئیمە و ئەوان هەردوولامان لەخانوویەکـــــا بووین ، ئەم ژن و مێردە ئەرکی خێزانیان سووکەلەبوو هەر تەنیا ساوایەکی بەرمەمـــــکانەیان هــــــەبوو •

هەر کە روژ ئەبوەوە چا ئەخورایەوەو میردەکەی ئەچوە دەرەوە بو سەرکاری خوی ئەمیش هەل ئەستاو سەبەتولکەیەکی هەل ئەگرتو بالا پوش ـ عەبا ـ ەکەی ئەدا بەسەریاو ئەچوو بو بازارر ، کەئەهاتەوە تەماشام ئەکرد وایەنجا درەم گوشتو پەنجادرەم بامیەو ئەوەندەش تەماتەو یەکێ هیشوو تریی بول گەورەی بزمار کوتو یەکێ قاش کالەکو یەکێ‌قاش شووتیو سنەچوار دەنکێ هەلووژەی زور جوانی هیناوەتەوە ئەم شتانە لەگەل ئەوەدا کە گەلیکێ جوربوو بەلام نرخیان کەم بوو • کە ئەهاتەوە یەشتا مندالەکەی لەبیشکەدا هەر نووستبوو • ئیتر دەستوبرد گوشتەکەی ئەخستە سەر ئاگر ، ئنجا ئەگەر منالە کەی هەل بستایە ئەچوو مەمکی ئەدایەو ئەی کردەو خەو ، خو ئەگەر هەل‌نەستایە گەسکیکی ئەگرت بەدەستەوە دەرو ژووری گەسکێ ئەداو ئاوورشینی ئەکردو ئەی‌کرد بەبەری مست انجا بەهەلپە ئەچوو بەرگی چلکن چی هەبوو کوی ئەکردەوە ، وەبەوئاوەی کەنابوویە بەر هەتاو پاکێ پاکێ ئەی ششتن‌و هەلی ئەخستن ، انجا ئەچوو سەریکی چیشتەکەی ئەداو تامو خوی‌ی ئەچەشت ، تا ئەمانەی ئەکرد بەرگە شوراوە کان ووشکێ ئەبوونەوەو ئەی‌کردنەوەو گورج ووتووی ئەدان‌و بەستەی ئەکردن ، لەپاشا مندالەکەی‌دەرئەهیناو پاکی ئەکردەوەو هەلی ئەپەرران بو ئەوەی کە گەشە بکاو سرریی جەستەی دەرچی ، دوای نەختیکێ ئەی‌نایەوە ناو بیشکەکەی‌و ئەی نواندەوە • کەمنالەکە چاوی ئەچوە خەو ئەمیش بو ماوەیەکی کەم وون ئەبوو ، تومەز چوەتە سەرشورکەکە خوی ششتوەو بە جوریکێ خوی ئارایشت داوەو گوررییوە ئەتووت بەبووکی ئەچیت

تا ئەمانەی ئەکرد کاتی هاتنەوەی میردەکەی ئەهات ، ئیتر زوری نەئەخایان لەدەرگا ئەدرا ئەمیش وەکێ کیـــــــج رائەپەرریی‌و ئەچوو

پەدەمیەوەو دەرگاکەی لی ئەکردەوە وە بەزەردەخەنەیەکەوە ماندوو نەبوونی‌یەکی گەرمو گوڕری لی ئەکرد ، وەمێردەکە کە ئەهاتە ژوورەوە رائەوەستاو ژنەکەی کالاکانی لەبەر دائەکەندو کالای حەسـانەوەی ئەکردە بەری ئنجا ئەچوو مەسینەو لەگەنو سابوونو خاولی ئەهێنا سەرو دەستو دەمو چاوی ئەششتو ووشکی ئەکردەوە ، ئنجا فرکەیەکـی ئەکردو ئەچوو مێزو کورسی رێک ئەخستو ئەچوو نانی تی ئەکردو مێزەکەی بەجورێک ئەرازاندەوە نەك دلێك هەزار دل ئاواتی بوئەخواست وەهەرگیز باوەرر ناکەم هیچ گەورەو دەست دارێك مێزی وا ریکوپیکو جوانی دیی‌بی • ئنجا هەردوکیان زور بەخوشی‌و بەختیاریی دائەنیشتن نانەکەیان ئەخوارد •

بەراستی مێردەکەی کە ئەهاتەوە ، وەکو هاتبێتە بەهەشتەوە وابوو ، وەهەرچی ماندویتی هەیە لەجەسـتەی دەرئەچوو وە وەك گول ئەگەشایەوە •

لەمیانەی گفتو گودا ژنانی گەورەك سەریان ئەخستە سەر ژنەکەی‌و لی‌یان ئەپرسی بوچی وایتە دەربارەی ئەم مێردەت ؟ ئەویش لەوەرامـا ئەی‌ووت : چون وانابم !! ئەی ئەو ئەچیت گیانی خوی بو من ئەخاتە سەغلەتی‌و کەشمەکەش‌و رەنجەوە ، وەنانم بوپەیائەکات ، ئەی من چون خوالیم هەل ئەگریت نەی حەسینمەوەو بەتەنگیەوە نەبمو خواردنێکی پاكو پوختە نەهێنمە بەر دەمی ؟!! کە ئەم ماندوویەتی‌و سەغلەتی‌یەی لەبیر بەرمەوە •

ئنجا ئەی خوێندەواری بەرێز ! ئائەمانەن کەپی‌یان ئەلین هاوسەر ، هەر ئەمانەن کە پی‌یان ئەلین - ژن -

ماویتی

« لورکا »

لاپەڕەیەکی خویناوی لە مێژو

کـــامەران

وەرگیراوە

باوەر ، ئەی زورداری خوین ریژ
دەروونـــم ، دلی ســـزا چیژ
بەهیزترن ، لە پەت ، ئاســـن
بویە ، ســـل ناکەم لە مردن
ئەی ملکـــەچانی تر ســـنوك
وەك ئیوە ، نایەمە ، سەرچوك

ــ کامەران ــ

کە ــ لورکا ــ م بیر ئەکەویتەوە ، ژیان ، بە رەنگی خولەمیشیو سوور لە یادما ، ئەنوسیت ــ سەرکەوتن ــ ، لە یادما ئەکیشیت وینەی ــ گوللەو سیدارەو زیندان ــ .

ـ فیدیریکو کارسیا لورکا ـ ی بویژی مەزنی (ئیسپانیا) تا کوشتیان ئاوازی سەمتوری هونراوەی کپ نەبو ••

تا ئەمروش ، ئەو هونراوە ئاگرینانەی ، لە سەرکەوتنا ، لە هەلمەتا ، لە زنجیجوتیارەکانی ئیسپانیادا لە سەر زمانی هەمو کەسـیکە •• سبەینیش لە کوشکی کارگەرەکانا ، لە شەقامەکـانی ـ مەدرید ـ و غرناتەدا بە دەنگی بەرز ئەوتریتو هەر ئەوتریتەوە •• چونـکە هونراوەکانی زیندون ، لە گیانی گەلەوە هەلقولاون ••

ـ لورکا ـ لە روژی ـ٥ـ ی حوزەیرانی سالی ١٨٩٩ ی زاینیدا ، لە ناوچەی ـ فوینتیفاکیروس ـ نزیك شاری ـ غرناطە ـ لەدایك بو •• ئەگەرچی لە بنەمالەیەکی ـ بورجوازی ـ بو ، بەلام هەسـتو ئاواتی رەنجبەرەکانی لە میشکە گورەکەیا توانبوەوە •• گورانی ئەوت بو قارەجە دەربەدەرەکان ، بو تیکوشەرە هەلمەت بەرەکان ، بو رەنجبەران •

لە سالی ١٩٣٦ ی زاینیدا ، لە سەر داوای هەندیك نوسەر و بویژی ئەمەریکاییان بریاری دا بچیت بو گەشتی ولاتی ئەمەریکای لاتینی ، نیازی هەبو بچیت بو ـ نیویورك ـ ئینجا ، لەویوە بروات بو ـ مەکسیکو ، کولومبیا ، بەرازیل ، وئەرجەنتین •• ـ

بو ئەم گەشتە ئەدەبی‌یە ، سێ مانگ خەریکی خو کوکردنەوە بو ، لەم سێ مانگەدا کومەلیك هونراوە و چیروکی شانویی ئامادەکرد بیانبا بە دیاری ••

گەرمای بەتینی هاوین هیرشی بردە سەر ـ مەدرید ـ هیشتا لورکا ، نەچوبو بو گەشتەکەی •• بەلام وای‌نیازبو ، کە لەو گەرمایەدا برروات ،

بو ئەوەی نەختی لە تینی دوور کەویتەوە ، بەلام بیجگە لە گەرماش ، گیژەلوکەیەکی سیاسی ئەوتو هەلیکرد ، کە نەك هەر پوش و پەلاش بەلکو قەلای ئاســـــنینیشی رائەمالی •• ئیسپانیـــا کەوتە گەرداوی تەنگو چـــە لەمەیەکی ـ بەسامەوە ، (دەستەراستیە شـــوول‌لی هەلکیشەکان [1]) بە سەرکردەیەتی (بریمو دی ریڤیرا) ی کوری ـ دکتاتوری ـ پیشو ، تیپیکی خوین ریژی درندەیان پیك هینا بە ناوی ـ تیپی رەش ـ ەوە •• ئەندامانی ئەم تیپە ئەوەندە درندە بوون ، کە باسیان ئەکرا ، پیش باس‌کردن نیشانەی ـ چلپایان ـ ئەکرد ، چونکە ئەو تیپە بریتی‌بو ، لەبەتین‌ترین ، درندەترین ـ هیزی مەرگ ـ ••

لورکا ، ئەگەرچی لە هیچ پارتیکی سیاسیشدا نەبو ، بەلام ئاشکرا بو ، کەتیپیکی وا کونەپەرستی دوژمنی ئازادی هەر ئەبی دوژمن بی ، بەلی ، دوژمن بی ، کاتیك سەری‌بو دوژمنی ئازادی دانەنەواندوە ••

لورکـــا قوتابی و هاوریی = فرناندو دی لوس‌ریوس ـ بو •• ـ فرناندو ـ ش یەکی بو لە سەرکردە ناودارەکانی ـ سوشیالیزمەکان ـ وە وەزیری ـتەربیەـ ی حکومەتی جمهوری‌بو •• وە هەر وەها هاوریی ـ ئەنطونیو ماخادو ـ ی بویژی نیشتمان پەروەر ، وە ـ روفائیل البرتی ـ و ـ مانوئیل دی فالا ـ ش بو ، کە ئەمانە هیچ کامیان پشـــــتی کونەپەرستەکانیان نەئەگرت ••

هاوریەتی لورکا لە گەل ئەمانە ، بە تایبەتی ـ فرناندو ـ بەس بو بو ئەوەی ـ تیپی رەش ـ بە خوینی سەری تینوبن ، ئەمە جگە لەوەش

---

(1) یەمینیە متطرفەکان •

که لورکا ، له زەمانی دکتاتوری پیشـــودا ــ دی ریڤیرا ــ ی باوك ••
چیروکی ــ ماریانا بینیدا ــ ی بلاو کردەوە ، که بریتی‌بو ، لەئاگرینترین
بانگی ئازادی •

بەم چەشنە لورکا ، لەو تەنگو چەلەمەیەدا ، ژیانی کـــــــەوتە مەترسیەوە ، ئەم بویژە بەرزە دلسوزە ، ئەگەرچی لە ــ سوشیالیزمە کانیش ــ نەبو ، بەلام ــ ئایدیولوجی [1] ــ سوشیالیزمی [2] هەبو •• چون ؟ بویژیك بوبیت بەکەرەنای هەژار ، رەنجبەر ، بویژیك بوبیت بەپرریشکی بلیسەی ئازادی ــ سوشیالیزمیکی شورشی ــ نابیت ؟!!

لورکا سوشیالیزمیکی شورشی نەبەرد بو •• بەلام لەگەل ئەوەشا ناسیاوی لەگەل هەندیك لە کونەپەرستە کان هەبو ، ئەویش هوی ئەوەبو، کە لە بنەمالەیەکی بورجوازی‌بو،وە بە شیوەیەکی تەبیعی پەیوەندیان لەگەل ــ ئەرستقراطیەکانا ــ هەبو •• ئەم ئەرستقراطیانەش زوربەیان کونە پەرست‌بون ، بەلام لە هیچ کاتیکدا ، لورکا ، نە لەبیرو باوەررا لەگەلیانا بوە ، وەنەپشتیشی گرتون ، بەلکو بەپیچەوانە بی‌ووچان تی‌ئەکوشـــــا بو ئازادی گەل ••

لورکا ــ سوشیالیزمیکی شورشی راستەقینە ــ بو ، چونکە وەکو بە هونراوەو نوسینەکانیا ، وە بەکردەوەیا دەرئەکەویت ئەیویست ــ یاسای ژیانی کومەلایەتی لە بنە رەتەوە بگوریت ــ دام و دەزگای کون یەکسەر بفەوتینری و دام و دەزگای تازەی ــ سوشیالیزمی ــ لەئیسپانیادا دانریت ،

---

(1) بیرو باوەر ، (2) کومەلایەتی •

لورکا جگە لە ویستن و لایەنگرتنی ئەم بیرە بە کولی دلیشـــــەوە بو گەیشتن بەو ئامانجە تی ئەکوشا .

لە مانگی تەموزدا ، ئاژاوەو کوشتار گەیشتە ئەوپەری توندو تیژی ، دوو هیزی گەورە چوبون بە گژ یەکدا ، هیزی دیمـــــکراتیو هیزی کونەپەرستی .. لەم کاتەدا ـ لورکا ـ لە گەشتەکەی ئەمریکای پەشیمان بووبوەوە ، بەلام نەشی ئەزانی چی بکات ؟! چونکە هیچ گومانی تیا نەبو کە ـ تیپی رەش ـ لە هەلیك ئەگەرا دلی گەرمی بپلیشینیتەوە ، کاسەی سەری کە ئەو میشکە گەورەیەی تیا بو ، بدەنە بەر لیزمەی تفەنگ .. چی بکات ؟ ئایا لە ـ مەدرید ـ پایتەخت بمینیتـــــــەوە ! یان بچیت بو ـ غرناطە ـ !! ـ لویس روزالیس ـ ی هاوریی کە بویژ بو ، وای بە باش زانی کە خوی بگەیەنیتە غرناطە ، چونکە زور دوستو ناسیاوی لەو شارەدا هەیە ..

ئەوەبو ، بە قسەی ـ لویس ـ ی کرد و ، لە روژی ـ١٥ـ تەموزدا مال ئاوایی لە هاورریکانی کرد و بەرەو غرناطە کەوتە ری ، بەلام مال ئاوایی کردنەکەی تك تك نائومیدیی لی ئەتکا ، وتی ـ با بزانین خوا چی ئەکا !! ـ

لە غرناطە ، لە هاوینە هەوارەکەی خوی دابەزی کوشتار کەوتە غرناطەوە ، دەستە چەپییەکان ، نیشتمان پەروەرەکان روژ بە روژ بەرەو ژیرکەوتن ئەچون .. لەشکری ـ فرانکو ـ ش کەوتبوە تالان کردنو کوشتنو برین ..

لە روژی ـ ١٨ ـ ی تەموزدا ، کونە پەرستەکان ـ شارەوانی ـ

غرناطەیان لە ماوەی چەند سەعاتیکا داگیر کرد •• لە هەمو گوشەیەکی غرناطەدا ، لە کولانەکانا ، خانوەکانا ، لە ژورەکانیشا هەر کوشتار بو ، خوین رشتن بو ، •• گەرەکی ـ بیسین ـ ی کریکارەکان قارەمانانە خوی لەبەر هیرشی سەختی کونەپەرستەکانا راگرتبو •• تا ئاگر زیاتر بەر ئەدرایە گەرەك ، کریکارە پیشمەرگەکان بە جوش تر شەریان ئەکرد ••

کارگەرە نەبەزەکان ، لە ـ بیسین ـ لە دارستانەکانا ، لە کولانەکانا لە دیی ـ قەرەج ـ ی سەر لوتکەی ـ پیروز ـ مەردانە ســـــوپیریان دامەزراندبوو قارەمانانە شەریان لەگەل کونەپەرستە فاشـــــیزمیەکان ئەکرد ••

قەرەجەکان ، ئەو قەرەجانەی کە ـ لورکا ـ گورانی بو ئەوتن ئازایانە ، بی پەروا سنگیان ئەنا بە گوللەوە •• فاشیزمیەکانیش بە تایبەتی ـ تیپی رەشی کاثولیکی ـ هەر شوینیکیان لەو شارە ئەگرت ، درندانە ئەکەوتنە قەلاچو کردنی دانیشتوانی ئەو شوینە •

لە ـ ١٨ ـ ی تەموزدا حاکمی غرناطە لەلایەن تیپی رەشەوە گیرا ، وە هەروەها پاش چەند روژیکی تر ـ سەرەکی شار = محافظ ـ و زور لە ئازادی خواکانیان گرت ••

روژیکیان کەهیشتا گەرمەی کوشتاربو ، دوو رەش پوش هاتـــە نزیك مالی لورکا ، نەختی چرپە چرپیان کردو رویشتن ، لورکا هەستی پیکرد کە ئەم دوانە ریوشوین دائەنین بوگرتنی ، هەرئەو روژە بو ئیوارە نامەیەکی بی ـ ئیمزای ـ بوهات پرربو لەجنیو ، تیا نوسرابو

ـ لوركا ،بی‌دینه ،خوا ناپه‌رستیت ، ره‌وشت نزمه •• هتد ـ وه له‌نامه‌که‌دا هه‌ره‌شه‌ی کوشتینشی لی‌کرابو •• هه‌رئه‌و ئیواره‌یه دووره‌ش پوشه‌که په‌یدا بوونه‌وه‌و پاش نه‌ختی چرپه چرپ دیسان رویشتن ••

لورکا برریاری دا که ئه‌وشه‌وه بوی ده‌رچیت •• به‌لام نه‌ئه‌توانی بچیت بولادی ،هه‌رئه‌بو له‌شارا خوی بشاریته‌وه ،چونکه له‌شکری فرانکو هه‌مو ریگاکانیان به‌ربه‌ست کردبو •• له‌به‌رئه‌مه ئه‌بوایه بچیته جیگایه‌ك له‌ناوشارا ، وه‌باشترین جیگه‌ش بوروژی وا ، مالی یه‌کیکه که سه‌ر به دوژمن‌بیت •• له‌پرر به‌بیریا هات که بچیته مالی ـ روزالیس ـ که‌برای هاوریه‌کی‌بو •• ئه‌م روزالیسه سه‌ر به‌ده‌سته‌ی ـ فرانکو ـ بو •• وه ده‌وله‌مه‌ندیکی بازرگان‌بو ، له‌مالیکی گه‌وره‌دا ئه‌ژیا ••

شه‌وی لورکا هاته ده‌ره‌وه ، دوای ئه‌وه‌ی ـ کوری = ساحه ـ (بیبارمبلا) ی برری خوی گه‌یانده شه‌قامی ـ قدیس ئه‌نطونیو ـ ، یاساوله‌کانیش وه‌ك په‌پووله ئه‌سوورانه‌وه ، هه‌رچونیـــــك‌بو ، خوی گه‌یانده شه‌قامی ـ هوندیغا ـ ئنجا به‌شه‌قامی ـ بونتی‌زویلاس ـ دا پیچی کرده‌وه تا گه‌یشته ناوه‌راستی شار ، هیشتا ئاگری کوشتار له‌گه‌رره‌کی ـ بیسنیدا ـ هه‌ر له‌کلپه سه‌ندنابو •• هه‌رچونیك‌بو خوی گه‌یانده مالی ـ روزالیس ـ ••

ئه‌وناوه نه‌ختیك چول‌بو ، شار په‌رده‌ی مه‌رگ‌و سامی به‌ســـه‌را کشابو •• له‌زه‌نگی سه‌ر ده‌رگای مالی ـ روزالیس ـ ی دا • دوای تاویك ، ترپه‌ی پی هات به‌ترسه‌وه ••

ـ کی‌یه‌ئه‌وه ؟

ـ منم ، روزالیس توی ؟

ـ بەلی !

ـ من لورکام لورکا ، فریاکەوە ، زوو بیکەرەوە ••

لورکای بویژی خوشەویست لەوماله ناسپاوە دا حەسایەوە جارجار لەپەنجەرەی ژوورەکەیەوە ئەینوارریە شاری ئاگر تیبەر بوو پەیتا پەیتا تەزو بەهەمو لەشیا ئەگەررا ، بەلام هیچ چاریشی نەبو •

گەررەکی بەرگەگری کریکارەکان فیشەکوتەرو تفاقیـــان کوتایی هات •• فروکەش بەتین هەر بوردومانی ئەکردو منـــالو ژنو خانوی بەسەریەکا تیك ئەترشان ••

ـ بیسین ـ ی قارەمان دوای ئەوەی کە دوا فیشەکو دوا نانی نەما ، گیرا ، لەلایەن کونە پەرستە کانەوە داگیر کرا • بەگرتنی ئەوی کوتایی شەر هات لەهەمو شاری غرناطەدا •• شار هیمن بوەوە ، ئەم هیمنیەش لورکای هەل خەلەتان ، ئیوارەی روژی ـ ١٧ ـ ی اغسطس چوبو ناوشار بوگەرران ، وای ئەزانی کەس پی نازانیت ، بەلام پییان زانی وەبوسبەینی بەیانی مەلا بانگدان ـ تیپیرەش ـ خوی گـــەیاندە مالی ـ روزالیس کە لەدەرگایاندا لییان نەکردنەوە ، لورکا زوری هەولدا لەسەربانەوە بوی دەرچیت بەلام ریگەنەبو •• ئنجا درردندەکـــــانی ـ تیپیرەش ـ دەرگاکەیان شکان ، لورکا کەزانی دەست کردنەوە هیچ سودیك نابەخشـــی هیچ دەستی لینەکردنەوە ، گرتیانو نـــایانە ـ ئوتوموبیلیکەوە ـ و تیژ بەناو شارا تیپەربوون ••

وەکو ئەلین ـ لویس روزالیس ـ ی بویژ هەولیـــکی بی پایانیدا بورزگار کردنی لورکا لەکوشتن بەلام بیسوودبو ، ئەگیرنەوە کـــە گوایا ـ لویس ـ شەویك تابەیانی هەولی داوە لەگەل یەکی لەسەرکردە

دەستدارەکانی ـتیپی‌ڕەش‌ـ دا بوئەوەی لورکا نەکوژن بەلام بی‌سوودبو ، چونکە ئەو درنجانە وازیان لەکوشتنی لورکا نەئەهینا ئەگەرچـــــــی گەورەترین بویژی اسپانیاش بیت ..

لەرژی ـ ۱۹ ـ ی ئاغستوسدا لە سەر گردی ـ فیزنار ـ نزیك ـ کانی‌ی فرمیسك ـ لورکای بویژی بزورگیان کوشت ..

ـ کلودکوفون ـ ی میژو نوسی فرەنسی ئەلیت ـ ئەوجورە سزایەی کە هی‌لورکا درا ، وە ئەوچەشنە کوشتنەی‌کە ئەویان کوشت ، ئەمەندە درڕندانەبو کەئیستەش خەلکی غرناطە کەبیریان ئەکەویتـــەوە مووچڕ کەیان پیادیت ، وەبەبی دەنگیەکی خەمگینیەوە سەریان ئەلەقینن‌و بەس ..

ئەوانەی (تیپی‌ڕەش) ئەیانبردن بوکوشتن بەم چەشنە.ئەکوژران : جاری پیش هەموشـــــتیك ، بەزور گورریان بوخویان‌و هاورریکانیـــــان پی هەلئەکەندن ، ئنجا ئەیانبردنە لای ـ کاهن ـ یك کەخوی ئەندامە لەتیپی ئەو چەتانەدا ، دوای ئەمە ، پیوەندەکانیان دائەمالین ، وەناچاریان ئەکردن کەراکەن ، کاتی کەرایان ئەکرد لەپشتەوە ئەیاندانە بەر دەسریژ .

بەم چەشنە لورکایان لەتەمەنی ـ ۲۷ ـ سالیدا کوشت ..

بەم چەشنە بلیمە تیکیان هەر زوو لەکیس بەشەردا ..

بەم رەنگە لاپەرە یەکی رەشیان لەمیژودا نوسی ، لاپەرەیەك کــــە لی‌ی نواسروە ـ ئەمەیە تاوان باریتی کونە پەرستەکان ـ .

بەم جورە لاپەرەیەکی خویناویمان لەمیژوی ویژەی گەلی اســـپانیا خویندەوە ..

ئنجا گوی بگرن له ـ ئەنطونیو ـ ماخادوی ـ بویژی اسپانیا کـــه شعرئەلی بو لورکا ••

سەرنجماندا ، ئەرروی ، بیدەنگ [1]
لــــەملاو ، لەولایەوە ، تفەنگ

لەوی ، نزیك ، ئاســـوی رووناك
کوژرا ، بەتفـــــەنگی ناپاك •

دیمان ئەرروی ، لەگەل مەرگا
ـ وورە ـ مەلاس ، لەناو جەرگـــا

---

[1] ئەم هونراوەیەی ـ ئەنتونیوماخـــــادو ـ له ـ دیاری ـ دا بلاو کراوەتەوە لەبەرئەوە بەپیویستم نەزانی هەموی بنوسمەوە ••

پاراستنی دایك و منال

کەرکوك : کچەکورد : پرشنگ

هەرکەس توزی شارەزایی لە وەزعی ئافرەتانی عیراق و کوردەواری هەبی ، ئاشکرایە لای، کە زوربەیان هەمیشە گیرودەی جورە دەردیکن ، وە لە ژیانیانا توشی ئازار و چەرمەسەری وا ئەبن ، کە هەر بەناو بردنیان ئادەمیزاد موچرکە دی بە لەشیا • خو وەزعی ســــــاوایان و ماوەی شیرخواردن و بی‌گرتن و کەوتنە ناوکولان و تا چونە قوتابخانەیان ، هەردەمیکی مایەی هەزار چەشنە نارەحەتی‌یە چ بو ساواکان خویان و چ بو دایکەکانیان !

ژمارەیەکی زور لە ئافرەتەکان بەسەر منالەوە ئەرون گوایە هال و شەوە بردونیەتەوە ساواکانیش زوریان ناژین و مردنی ناوادەیان بە قسەی درو و دەلەسە و پروپوچ پاساو ئەدری •

بی‌گومان ئەم هویانەی مردنی دایکی زەیسان و ساوای خنجیلەی جوان ، هوی راستەقینە نین ، وە لەگەل زانستی‌یا یەك ناکەون ، بەلام ئاخو ئەم دایکانە لەبەرچی پەنائەبەنە بەر ئەو مامانی لاکولان و داودەرمانی پروپیری‌ژنان و قسە پروپوچەکانیان ؟ ئاخو وەزعیکی وایان بو ئامادە کراوە کە بتوانین لەسەر شیوەی علمی تازە منالیان ببی و پەروەردەی بکەن ؟ تا ئیمەش هەقی گلەیی کردنمان ببی لی‌یان و بیین بەســــــەرو پوتەلاکیانا ؟

بی‌گومان وەرامی ئەم پرسیارەمان ـ نە ـ یە ، ئیستاش لەم سەدەی پیستەما کە ولاتان هیزی ـ ئەتوم ـ بەکاردینن بو پیش‌خستنی ئادەمیزاد و کە ئەستیرەی دەست‌کرد دوروست ئەکەن و ئەیانەوی بگەنە ئەستیرەکەشەکانی عاسمان ، ئیمە هیشتا لە وەزعی سەدەکانی ناوەراستا ئەژین لە بەشی زوری سوچەکانی ژیانمانا ، هیشتا لە شارە شارەکانیشمانا کە گوایە بە قسەی خەلك بە پیشکەوتو دائەنرین ، ئەهیمەتی پیویست نەدراوە بە پاراستنی دایکو ساوایان و بە ئامادەکردنی میشکی کومەل بو دەس هەل‌گرتن لەکونی‌رزیو و گرتنە بەری ریگای نوی • ژمارەی ئەو خەستە خانانەی کە منالیان تیا لە دایك ببی هیشتا بە پەنجەی دەس ئەژمیرری ، خو ئیتر هیچ باسی گوی‌دان بە ئافرەت پیش منال‌بون و پاش منال‌بونی ناکەم ، چونکە ئەوە لەم وەزعەدا وەك خواردنی ئیمە نیە ! باسی لادی‌یش با هەر ـ دیزە بە دەرخونەبی ـ کە مەگەر خواو لادی‌یی‌یەکان خویان بزانن چون قوناغی منال‌بون ئەبەنە سەر ؟!

بەلام لە دەرەوەی ولاتی ئیمە ، لە ولاتانی خوا پیداوانا ئەوپەری ئەهمیەت بە منال بون ئەدری ، بە دەها خەستەخانەی منال‌بون و بە سەدەها پزیشکی شارەزای تایبەتی و بەردەسیان تیایە ، لە هەمو کارخانەو کیلگەکانا خەستەخانەی منال‌بون و یانەی منال بەخیوکردن باخچەی ساوایان هەیە ، کە دوکتور و پەروەردەکەری پسپوریان بە سەرەوەیە ، بە شەو و روژ چاودیری‌یان ئەکەن ، ئافرەتانی سك‌پر مانگی چەندجار فەحس ئەکرین • ئافرەتانی سك‌پری ئیشکەر ماوەیەکی زور بەر لە منال‌بون و پاش منال‌بونیان روخسەتیان ئەدریتی بحەسینەوە ، بی ئەوە

که روژانەیان پولی کەم بکا ، خواردنی باش و دەرمانی پیویست زورو زەبەندەیە•بویە لە وولاتا نەدا ژمارەی ئەو ساوایانەی کە سال پرناکەنەوە ئەمرن لە ٢٪ تی ناپەری ، کەچی لە ولاتیکی وەکو عیراقا لە ٤٠٪ زیاتر نەبی کەمتر نی‌یە • ئەمە جگە لەو هەمو زروفە باشەی کە ئامادە ئەکری بو منال تا بە تەندروستی و وریاو زیرەك پی‌بگا وە وکو ســــاوا بەسەزمانەکانی ئیمە نەکەونە ناوکولان و پیس و پوخل و نەخوش نەبن و دەمیان بە جنیودان و قسەی ناشیرین و بی ئەدەبانە و بە شەرنانەوە فیر نەبـــی ••

وولاتانی پیشکەوتو زور چاك لەوە ئەگەن کە منالی ئەمرو دورو سکەرانی سبەینی‌ی وولات و بو پیشەوە بەرینی ، وە ئەزانن بو سبەینی چ ئەرکیکیان ئەکەویتە سەرشان بەرامبەر بە گەل و نیشتمانەکەیان و بەرامبەر بە هەمو ئادەمیزاد ، لەبەر ئەوەیە وا هەول ئەدەن بو ئەوە منال بە لەش‌ساغی بیتە بەرهەم و لە دایك ببی و گەورە ببی و بە شیوەیەکی جوان و بە کەلك پەروەردە بکری تا شایانی ئەو ئەرکە بی کە لەپاشە روژا ئەخریتە سەرشانی •

بی‌گومان ئیمە وەنەبی لە وەزعی ئەمرومان‌دا چاوەروانی ئەوە بین کە بگەینەوە بەو ولاتانە ، هەرچەند ئەبی لە دواروژا پی‌یان بگرینەوە ، بەلام ئەمە مانای وانیە کە بی دەنگ بین لە وەزعی ئیســــتامان ، ئەبی ژمارەیەکی زور لە خەستەخانەی منال‌بون و یانەی منال بەخیوکردن لە شارەکان و گەورە دی‌کانا بکریتەوە وە بو ناوچە لادی‌یی‌یەکان و هوزە

کوچەری‌یەکانیش خەستەخانەی گەروک دابنری •

وە ئەبی قوتابخـــانەو باخچەی منالانی زور بکریتەوە ، وە بە دەرس‌ووتنەوە و فلیم پیشان‌دانەوە چاوی ئافرەتان بکریتەوە و فیری شیوەی راستی پاراستنی تەندوروستی خویان و منال‌یان و بەخیو کردن‌یان بکرین ••

ئیمە ئەبی چاومان لەپاشەروژیکی زور جوان‌بی بو ساواکانمان کە کولەکەی ژیانی سبەینی‌ی گەل و نیشتمانەکەمانن ، وە بە هەمومانەوە خومان ماندو بکەین بو پیک‌هینانی ژیانیکی جوان و بەختیار بویان •

ووتەی بەجێ

– ئەو کەسەی لای وابیت بە پارە هەمو شتیك ئەکریت بەپارە هەمو شتیك ئەکات •

ئەبیتیان رای

– بو چاکە بگەری لە خەلقا بو خراپە لە خوتا •

جەفرسون

– دیل ئەو کەسەیەکە نەتوانی بیری خوی دەربریت •

ئوریبیدسی

– ترسنوك ئەو کەسەیە لەراستی لائەدا •

کونفوشیوس

منم نەسرین

نەسرین فەخری

گـــەر گویٚ نەگرن لـــە دەنگم
نە پرســـن حـــالو رەنگم
پر بە دل هـــاوار ئەکـــەم
خەو لـــە خۆم بێزار ئەکـــەم

چـــەن کەســـی دل بریندار
چـــەن بێزار لـــە دەس ئازار
ژینیـــان بوە بە زینـــدان
ئەنالیـــنن بیٚ ووچـــان

چاو پر فرمێســـك هەلئەبریٚ
نالـــەی پەردەی دل ئەدریٚ
چەن کەس لەریٚ بەجیٚمـــاو
بی هیز کـــەوتوو جەرگ براو

بـــە بە هـــاوریٚی ئەوان
ئەوان مـــەررو تۆ شـــوان
ئیتر هـــاوریان بەســـە
بەســـە درۆو دەلەســـە

رۆژی ئیشە نەك قسە
ئیمرۆ ڕۆژی هممەتە
بەدانیشتن زەحمەتە
سەرکەوێ ئەم مللەتە

کەلکی نیە گریەو شین
بەسەر بەستی تێکوشین
ئەوی نەبری ڕێگای ژین
بێ بەشە لە دیناو دین

حەرام کەن لە چاوتان خەو
تێکوشن ڕوژو شەو
تەمەلی بخەنە لاوە
مەلێن هێزمان نەماوە

هێند دانیشتن پشت چەماو
بێ هێز کەوتو بێ هەناو
هەستن پەیاکەن قووەت
بەرەنجێ شان بە هممەت

بە تێکوشێن ئەی میللەت
بەرەنجێ شان بە هممەت
وەرنە پێشێ وەك بلنگ
پرر کەن ئاسمان لە پررشنگ

تێـــــــکوشن شــــــێرانه
بانــــــگ کەن ئیمرو روژمانه
تێـــــــکوشن بابـــــــزانن
شـــێرو شـــێری مـــــەیدانن

نەڵێن هیچـــــن بێـــــکارن
لـــــە ژێر غەم لەش بە بارن
بـرن رەگـــــــی شـــــــکستی
بگرن رێـــــگای سەربەســـتی

لە سەر داری ژین وەك گوڵ
داگـــــیری کەن چـــڵ بە چڵ
گەر ئەپرســـــن لە من کێم ؟
ئەوەم کـــــــە ناگـــــۆرم رێم

ئەپرســـــن شـــــوێن‌و ناوم ؟
من ئەوەم لـــــــە بەر چـــاوم
بە قــــــەلەم و بە زمــــــان
بۆتانی ئەکـــــــەم بەیـــــــان

کچـــــــە کوردم نەك بە ناو
بە دل وریـــــام و بە چـــاو
بە هێـــــــزو تینی گیـــــانم
بەرەنـــــجو زەبری شــــــانم

به پاکی و راستی ژینم
سارێژ ئه‌که‌م برینم
ئه‌وی که له دلمایه
نامرێو ئه‌گاته پایه

شه‌رته ئه‌گه‌ر بمێنم
حه‌ق له زور دار بسێنم
رێی راست بگرم هه‌تا سه‌ر
نه‌که‌م ئه‌م به‌روو ئه‌و به‌ر

مێشکم هاورێی ژینم بێ
هانه‌ری گشت تینم بێ
پشتیوانم بێ یه‌زدان
چرام بی شه‌وقی ئیمان

ـ گیانی سه‌ربه‌ست هه‌رگیز پیر نابی •

یول ریچارد

ـ ئیش کردن قه‌رز دانه‌وه‌ی ژیانه ، پیاوی بی‌ئیش دزی ناو کومه‌له‌که‌یه‌تی •

ڤولتیر

ئافرەتی سك پرر

انور کریم
کولیەی پژیشکی

هەمو مروڤیك پیویستە پاریزگاری تەندروستی خوی بکات ، بەلام ئافرەتی سكپرر ئەبی زیاتر ئاگاداری خوی بیت ، چونکە بە پاریزگاری کردنی خوی ، گیانیکی تریش ئەپاریزیت •

بو ئافرەتی سكپرر تەنها تەندروستی لەش بەس نیە ، بەلکو پیویستی بە تەندروستی (دەرونی ـ نەفسی ـ سایك) یش هەیە • چونکە هەموو ئافرەتیکی سكپرر ، بەتایبەتی یەکەم سك ، ورە بەرئەداو ئەپەشوکیتو ترسی لیئەنیشیت ، بەبی ئەوەی دەری برریتو ئەم ترسە لای کەسیك بدرکینی • لەناو ئیمەدا بەشی زوری پەیابوونی ئەم ترسە ، هوی نەفامیو زور وتنی بیجیی پررو پیریژنانە •

ئەم شلەژانەو ئەوترسە ، زورجار ئەبی بەهوی تەنگو چەلەمە بەلکو مەترسی لە منالبوندا وە یان لەلای کەمەوە ئەبیتەهو ی کەمبونی شیر ، بەپیچەوانەی ئەمەوە یەکیك کە بەخوشی وەهەستیکی واکەئەبیت بەدایك وەشتەکە بەئاسانی ئەخاتە فکرییەوە زوربەئاسانی بەبی هیچ تەنگو چەلەمەیەك منالەکەی ئەبیت وە بەئاسانی ئەنجامی دیت ، لە راستیا هیچ مەترسیەك لە سكپرربوون ناکریت ئەگەر ئەو ئافرەتە

ئاگاداری خوی بکات‌و وره به‌رنه‌دا ، وه‌بو دلنیایی‌و پاریز گاری ته‌واو پیویسته ئه‌م ئاموژگاریانه بکریت :

١ ـ وه‌رزش‌و حه‌وانه‌وه‌و نوستن :

ئافره‌تی سك‌پرر پیویسته ماسوولـــــکه‌کانی له‌شی وه‌به‌تایبه‌تی ماسوولکه‌کانی ســــــکی به‌هیز بیت • له‌به‌ر ئه‌مه پیویستی به وه‌رزشیکی له‌سه‌ر خوو هیمن هه‌یه ، وه‌کو گه‌ران‌و پیاســــه کردنیکی که‌م •

دوای پینجه‌م مانگ هات‌و چو کردنی دریژ به ئوتوموبیل باش‌نیه • وه پیویستی به حـــــه‌وانه‌وه‌و وچاندان زوره ، وه هه‌مو پاش نیوه‌رویه‌ك پیویسته پال که‌ویت ، هه‌روه‌ها پیویسته جلو به‌رگی ته‌سك له‌به‌ر نه‌کات • وه‌بونوستن ئه‌بی شه‌وی هه‌شت سه‌عات که‌متر نه‌نویت ، وه‌باشتره ئه‌گـــــــه‌ر په‌نجه‌ره‌یه‌کی ژووره‌که بکریته‌وه •

٢ ـ خـــــواردن :ـ

بو ژنی سك‌پرر خواردنی زور باش‌نیه ، هه‌روه‌هـــا خواردنی که‌میش هه‌رباش نیه ، به‌لکو خواردنیکی به‌ش‌کردوو ـ کافی ـ پروتین‌و ڤیتامین که‌له : شیر ، هیلکه ، گوشت ، که‌ره ، په‌نیردا زورن ، ئه‌م خواردنانه به‌که‌لکن بوسك‌پرر • هه‌روه‌ها میوه‌ی تازه‌و سه‌وزه‌ش پیویسته • به‌لام دوای پینج مانگ ـ خوی ـ نابی زور بخوریت ئاو به‌زوری بخوریته‌وه ، وه له مه‌وادی مه‌عده‌ندا

ئاسن‌و کالیسیوم زور پیویستن بومنال هەروەها بودایکیش ، وە ئەمانە لەو خواردنانەی سەرەوەدا زور هەن بەتایبەتی شیرکەرە پەنیربو کالسیوم وەگوشت ، جگەر ، گورچیلە هیلکەو سەوزە بوئاسن • دوای ئەمانەش پیویستە ـ رەوان ـ بن ، بەلام نەك بەهوی خواردنەوەی ـ مسهل ـ ی زور بەهیزەوە •

٣ ـ خوشـــــتن :ـ

خوشتن هەروەك‌و جارانی خوی بیت بوکەم‌و زوری ، بەلام ئاوی زور گەرم یا سارد باش نیە •

٤ ـ بـــــەرگ :ـ

ئەبی لەش بپاریزریت لەجلی تەسك‌و تروســـك ، بەتایبەتی ناو قەدو مەمك • وەپیلاوی بی‌پاژنە یان پاژنە نزم لەپی بکریت •

٥ ـ مەمـــــك :ـ

ئەبی هەموو روژیك پاك کریتەوە و بشوریت و وشك کریتەوە بەپەرویەکی نەرمی کەمیك زبر • وەئەگەر مەمك زور شورر بوو ئەبیت هەلواسریت •

جگە لەمانەی باسمان کرد ، پیویستە لەدوو مانـــگی دواییدا ، بەتەواوی خو دوور بخریتەوە لەمیرد •

هەندی ئافرەت هەست بەچەند نەخوشیەك ئەکەن ، وەکو :

١ ـ نەخوشـــــی بەیانیان :ـ

زور ئافرەتی سك‌پرر کەلەخەو هەلئەسن دلیان تیـــــکەل دیت

وئەرشینەوە ، ئەمە بەزوری لەدوەم مانگەوە دەست پی ئەکات وە نزیکەی دوو مانگیك ئەخایینی • ئەم دل تیکەل هاتنە ئەتوانریت چار بکریت ، بەوەی کەبەیانیان لەخەو هەلئەسیت ، یەك دوو پارچە نانی رەقی برژاو یا بسکویت بخون ، پاش ئەوە پیالەیەك چای روون بخونەوە ، انجا نزیکەی سەعاتیك پال کەویتەوە ، وەدوای ئەوە هەلسیت •

ئەگەر بەمە باش نەبوو ، انجا ئەو خواردنەی کە ئەیخوات لە روژیکدا بەسی جار ، بیکات بە پینج یا شەش جار ، بەمەرجیك کە کەم کەم بخوات • وە میوەو شتی سووك بخوات • وەگوشتو چەوری نەخوات تاکو چاك ئەبیتەوە ، وەئەگـــەر لەماوەی سیٚوچوار روژدا بەمەش چـــاك نەبوەوە ئەوا ئەوسا ئەبیت پزیشکی شارەزا ببینیت •

٢ ـ دلـــــەکزی :ـ

بەزوری لەمانگەکانی دووایدا دەرئەکەویت وەبەزوری بەشـــەو خراپترە لەروژ ، لەبەر ئەوە رەنگە خەو هەراسان بکات ، جا ئەگەر دل کزیکە کەم بوو ئەوا کەوچکیکی قاوە ـ سودە ـ بکریتە ناو پەرداخیـــك ئاوی گەرم وەبیخـــواتەوە ، باش ئەبیت ، وەخواردنەکەشی وەکو لەسەرەوە باسمان کرد ریکی بخات • بەلام ئەگەر هەر مایەوەو چاك نەبو ، ئەوســـا ئەبیت بچیت بولای پزیشـــــك •

هەڵگری چرای زانستی

خواجە ئەفەندی

ناوی عزیز کوری وەسمان ئاغای لە نەوەی علی بانو و لەبنەماڵی ناوداری دی گەلالەیە کە چ لە قەلاچوالان وە چ لە سلیمانی لەپێشتر پیاوبون لەلای بابانەکان ، وە هەر بە سەروکی هاتون تا دواروژی روژانی بابانەکان •

لەساڵی ١٨٤١ م لەدایك بوە و لەساڵی ١٩٤٢ دا لەپاش ١٠١ ساڵ ژیان هەر لە سلیمانی کوچی دوایی کردوە •

خوالیخوشبو لەتەمەنی - ٧ - ساڵیدا خویندەوار بوە لەلای ماموستا ملاسعیدی گەورە خویندویەتی و رشدیەی ملکی تەواو کردوە •

لەتەمەنی -١٨- ساڵیدا لەسەر ووتەی ماموستای لەلایەن - کاك ئەحمەدی شیخ - ەوە پێی فەرموراوە بو کردنەوەی قوتابخانەیەك •

لەسالی ١٨٥٨ داقوتابخانەیەکی کردەوە ، بە وینەکیوا بە قوتابی ئەخویند کە سودی تەواویان لیوەرئەگرت ، وە بو بە هوی هاندانی هەمو دانیشتوانی شاری سلیمانی بو چونە بەرخویندن ، گەورەو بچوك بەجاریك رویانکردە ئەو جیگا پیروزە کە بوبو بە کانگای زانستی • لە چەند سالیکا وای لیهات کورەئاغا و کورە کویخاکانی لادیش رویان تیکرد ، بەجوریکی وا خویندەواری لەسلیمانیدا بلاو بوەوە کە خواجە ئەفەندی توانی هانییان بدات بو کردنەوەی قوتابخانەیەکی بەرزتر لەلای خوی کە میری بویان بکاتەوە •

هەر لەسەر ئەو هاندانە سعیدپاشا ی ــ صدری اعظم ــ کە ــ خەلقی سلیمانییە ــ دوابەدوای ئەم داواکردنەیان نامەیەکی نارد بو خواجە ئەفەندی بە ــ تورکی ــ ئەمە کوردیەکەیەتی •

ــ ماموستای مەزن خواجە ئەفەندی لە هەمو دەرو دیوانیــــــکدا چاکەبیژتم ، بو کردنەوەی قوتابخانەکە خەریکم ، نابی ئەو قوتابخانەیە لە پیتو پیروزی تو بیبەش بیت ــ•

فریق تحسین پاشای والی کە هاتە سلیمانی لە ریزەی گەرانی بەناو شارا سەری لە قوتابخانەکەی خواجە ئەفەندیشدا لە وینەی پیخویندنی و ریکوپیکی قوتابیەکانی خوشحال بو لەسەر ئەم پیخوشبونەی لەسەر کیسەی میری قوتابخانەکەی بو ریکخست و کورسی و میزی بو درست کرد بە بەزمو ئاهەنگیکی گەورەوە بە فەررەوە لەگەل هەمو پیــــاوە گەورەو بەریزەکانی سلیمانیو بە ئاوازی موسیقای عســــــکرییەوە

لەبەردەمی قوتابخانە کەیدا پیروزی خواجە ئەفندی‌یان کرد لەپاشا، دو ریگەی بو خواجە ئەفەندی دانا :ـ

١ ـ قوتابخانەکەی بکا بە رەســــمی و بە ناوی ـ تحسین ـ ەوە ناوببریت ، ئەگەر ئەمە پەسند نەکرا :

٢ ـ لەگەلیا بچیت بو ئەستەمول ، لەوی بیکات بە مأموریکی گەورەو ژوانی دایە کە بیکات بە ـ شیخ الاسلام ـ ٠

بو ئەم دوو خواستە وەسمان‌ئاغای باوکی ماوەی نەداو هەر لــــە سلیمانی چرای زانستی روژبەروژ لە بروزا بو ، لەو قوتابخانەیە کە ـ سعید پاشا ـ بەناوی رشدیەی عسکری‌وە لە سلیمانی کردی‌یەوە کرا بە ماموستا وە دەرسی تیا ئەووتەوە وە دەرسیکی فەرەنسزیشی ئەدا بە قوتابی‌یە پیشکەوتوەکان ٠

خوالیخوشبو لە تەمەنی ١٨ سالی‌یەوە تا سالیك پیش کوچ‌کردنی دوایی لە پیگەیاندنو پیشخستنی زانستی لە سلیمانی بی‌ووچان لـــــە کوشش‌و هەول‌دانا بوە ٠

پیش ئەوەی بمرین کاکە شوان

پیش ئەوەی بمرین ! بینە مستی خول
بنیژرینـــــــە ناو قەبری تارو چول

پەپـــو بیتە سەر گورزمان بخوینی !
ناومان وەك بی‌ناو وون‌بی نەمینی !

دلمان باپرکـــەین لە خوشـــــەویستی
یەکەم ئامانجمان بیتـــــە سەربەستی

خوشەویســـــتیە بونیشـــــتمان بی
سەربەســـــتی تەنها ئالای ژیان‌بی !

لاپەرەی میژوو ســـــورکرا بەخوین
هەزاران مردن بی ســـەر و بی شـــوین

هینـــــــدە خوینی گەش رژایە بانی
بو بەرزی گەلان بوونە قوربانی !

ئیمـــــەش مەردانە بازوی لی‌هەلکەین
سستی‌و مەترسی لەدلمان دەرکـــــەین

کوشش کەین لەناو جـــەرگەی ژیانا
تیکوشـــــین لەریی مانو نەمانا !!

بی ســـەر شوری هەلســـە بشکینـــین
گەلان سەرانســـەر بابدرکینـــین

بی دەنگی پیشەی بەردو دار ، بتە !
کورد بەش خوراوە بەلام میللەتە !

پیش رەوین ئیمە ! نابی کول بدەین
ریگای تیکوشـــین نابی چول بکەین

ئەبیت رەنجی زور ، عارەق هەلریژین
بو ئەوەی نەوەی دواروژمان بژین !

کوردستان تاکەی کویلەو پەشیوبی !
ووتەی ئازادی هـــەر بوژیر لیوبی

یا دەستە ئەژنو هەژار وەســـتابین
گەلان هەلبچن : ئیمەش بوی‌دابین !!

ملەخری

شیکاگو : دوکتور ت • ب مەریوانی

نەخوشیکی – ساری – یە ڤیروس ، گلاندەکانی (GLAND) لیك دەئاوسینی ، ڤیروسی ئەم ئەخوشی‌یە پەلاماری گونی – پیاو – وئوڤاری – ژن – ئەوانەی لە تەمەنی بالقی تیپەریان کردوە ئەدا ، دوور نیە ئەوڤیروسە خوی بگەینیتە میشکی نەخوشەکە ، هەندی نەخوش بەهوی ڤیروسی ئەم نەخوشی‌یەوە گونیان ئەپەنمی کەچی گلاندی لیکیان نائاوسی ئەم نەخوشی‌یە بە دەگمەن نە خوش ئەکوژی •

هوی : هوی‌ئەم نەخوشی‌یە ڤیروسی ملەخری‌یە •

هوی بلاوبوئەوەی :ــ بەهوی لیك‌و ئەو کەلوپەلەی نەخوشـــەکە بەکاری هیناوە بلاوئەبیتەوە •

لەو روژەوە ڤیروسەکە ئەچیتە لەشی نەخوشەکەوە – ١٢–٢٦– روژی پی‌ئەچی تا نیشانەی دەرئەکەوی • ئەم نەخوشی‌یە کە جاریك توشـــی یەکیك بو جاریکی کە توشی نابیتەوە •

ئەم نەخوشی‌یە بەزوری لە زستان‌و بەهارا زورترە •

کورنتیتە :ــ ئەبی نەخوشەکە جیا بکریتەوە تا ئاوســـاوی گلاندی ئەنیشیتەوە •

پاریزگاری : نابی توخنـــــی ئەوانە بکەوی کە نەخوشـــی ملەخری‌یان هەیە ، وە ئەبی کەلوپەلو ئەوشتانەی نەخوشەکە بەکاری هیناوە بکولینری‌و پاك بکریتەوە •

چارە کردنی :ــ هیشتا چارەکردنی نەخوشی ملەخری نەدوزرا وەتەوە •

سەربەستی نووسەر

عبـــدالرزاق بیمار

زور لەمیژە ئەم پرسیارە کراوە (ئایا نووسەر ، سەربەستە لەوەی دەینوسیت ، یاخو بلی‌ین ، ئایا ئەم نووسەرە حەقە سەربەست بی ؟)

نووسەر – چە هەلبەستهون (واتا شاعر) ، یان چیروک نووسی یا ئەدیب – مروڤیکە وەکو ئەو مروڤانەی لەسەر زەویدا ئەژین •• واتا ، بیرو هوشی ، ژیانی ، هەلسانو رابواردنی وەکو خەلکەکەی‌تر وایە ، وەئەوەی بەسەر خەلکەکە دیت ، ئەویش ئامادەیە بەسەریابیت •• چە خوشی بی یا ناخوشی!• ئاهەنگ بی یا شیوەن!• ژیان بەهەمو رووەکانیەوە خوی نیشان نووسەر ئەدات ••

نوسەر لیرەدا چە جیاوازیەکی لەگەل خەلکی تردا نیە تەنها ئەوەندە نەبیت وەکو ئیلیا ئەهرەنبورگ دەلی – عاطفەی بەهەستترە – وەیان گورکی ئەلی – نووسەران ئەندازیاری دەروونی خەلکەکـــەن – بویە دەس‌دەکەن بەوینەکیشانی ئەم بینین – مشاهدات – و هەست کردنانەیان لەژیاندا !

بی‌گومان ، سەرنجی هەر نووسەریك لەگەل ئەوانی‌تر گشتیان لەوانەیە یەك نەبیت •• بەلکو سەرنجو سەیرکردنی نووسەریك لەگەل نووسەریکی‌تر دەگوریت چ بەهوی کاتەوە – زەمەن – ەوەبیت ، یا بەهوی شوینو دەوروپشـــــتەوە بیت •• چ بەهوی پی‌گەیشتنو جوری منالیەتی‌و ژیانی نوسەرەوەبیتو – هتد – !••

ئەمانەو گەلی هوی تری وەکو خویندەواری زانیاریو سیاسەت کار

دەکەنە سەر ـ بەرو بومی ـ (واتا ئینتاجی) نووسەرەکە ، وەبەرەنگیکی تایەبەتی رەنگی دەکەن ! وائەکەن •• ـ کوردی ـ هەر ئاخی دلداریو ئاواتی دلو گری جوانی لاویك لەمەیان هەلبەستەکانیەوە بخوینینەوەو ـ بی‌کەس ـ بە بەرەللایی لەنەریتو رەوشتی ئەم دەورە بناسین •• ـ حاجی قادر ـ بە داخ لەدلو قەلەندەریك بیتە بەرچاوو هەروها ••

نووسەر بابی خوی دیلە ، دیلی ژیانو کومەلو دەروونی خویەتی ! کە ئەنووسیت هەرچونیك بیت ئامانجی لەم نووسینەدا مورکیکی ـطابعـ تایەبەتی هەر پیوەئەبیت •• ئەم مورکو دروشمەش ئەوەبو کەمیکی لی‌وە دواین •

بەلام زور لەرەخنەگرەکانی بیگانە ـ پیاو راست بلی لەناو خوماندا ئەم جورەکەسانە کەمن ـ • وەگەلیکیش لەنووسەرەکان لەعاستیی مروڤایەتی سەر بلند ناکەن وە نایانەوی قەوماوو راستەو خوی ژیانی خویانو گەلەکەی خویان ببینن‌و لەناویا بژین •• نایانەوی خو بەیەکیك لەرولەی ئەو سەردەمە بژمیرن ، بەلکو جیگای نەرمو گەرمی قەلای ئاوریشمین‌و بیرو لیکدانەوەی پر لەخەون‌و خەوبینین‌و گەران لە دەریای خەیال‌و مانەوە لەکوشکی گوشەگیری وهەلاتن •• ئەمانە بەمەیدانی خەبات‌و ژیانی‌و واقعی بەئازارو پیویست بەئیش‌و تەلاش ناگورنەوە !

ئەوەش هەمووی بە بیانوی ئەوەوە کە ـ نووسەر سەربەستە ! ـ ، سەربەستە لەوەی ئەینووسی •• بام باسەکەی پووچو بی‌کەلك‌بیت ، خو ، پەیرەوی هونەری نووسینی کردوە •• خو بەووشەی پر موسیقاو بەندو گردەی ـجوملەیـ وەستایانە رازاندویەتیەوەو سەرتاپا ئەدەبەکەی پارچە شوشەیکە لەجوانی •• هەروەها دەلین •• ئەدەب جوانیە وەبو

هینانەدی ئەم جوانیە نووسەر هەول ئەدات •

لیرەدا نامەوی بەدریژی باسی ئەوە بکەم کەئایا ئەدەب بوجوانیە یان بوگەلە چونکە زور باسکراوە ، بەلام ئەوەی هینامیە سەر ئەم باســـە ئەوەبوو کەئەو نووسەرانەی نایانەوی راستەقینەی ژیان ببینن‌و شان نادەنە بەر پیویستی مروڤایەتی بیانویان ـ سەربەستی نووســـەرە ! ـ بەلام کەسەیری بەروبومیان ئەکەیت ، دەبینی ئەو جوانیەی ئەوان دەیپەرستن وبەدویا ویلن •• وەکردوویانە بە ـ مەتاری ـ خوپاراستن لەهیرشـــی دوژمنەکانیان ! ئەم جوانیە ـ سەرپوشیکە ـ داویانە بەسەر ناتوانایەتی‌و بەزینیان لەژیان وە رەنگیکە بیرو باوەری خاکەو بەرچاو رەشی وبی‌خەمی خویان پی رەنگین کردوە •• لیرەوە دەردەکەوی ، ئەم شتانە رەوشتیانە بویە نایەنە ژیر باری گەلو نیشتمان‌و مروڤایەتی •• وەبی گومانم لەوە هەمو کوردیك دەزانی کەئەم رەوشتانە لەگەل سروشتی پیـــاو زور دوورەو ناگونجیت ••

لەلایەکی تریشەوە کومەلیکی تر هەیە کەلای وایە پیویســـــتە ـ نووسەر ـ بە بیرو باوەریکی تایبەتیەوە بەند بکری •• بەتایبەتی کەلە کومەلەیەك یان لەپارتیکی سیاسی ئیشی کرد •• بیرو بەهرەی خوی لەناو ئەم پارتە یائەم کومەلەیە بتوی‌نیتەوە ، بو هەر رووداویك کومەلەکەی بکا بەکانیاویك الهام‌وشیوەی نووسینی لی هەل‌هینجی ! ئەمە ، ئەگەر ، لەگەلیك جارا راستیش بیت •• ببرای‌ببرای لەگشت جارەکانا راســـت نابیت ! بام ئەم کومەلانەش هەرپیـــــــش کەوتووبن ، بەلام وەکو ئەهرەنبورگ لەووتاریکیا لەژیر ناوی (بەلی ، ئەدەبەکەمان بەلایەن نیە !) دەلی (ئەمە شتیکە لەخورسکەوەیە [١]) کە نووسەران هەندی

---

(١) مانای ئەمە شتیکی تەبیعیە •

شتیان خوش بویت و قینیشیان لەهەندی شتی تر ببیتەوە • ئەگـــەر ئەو نووسەرانە لەخەلکەکەی هاو ـ چەرخیان جیابن ، جیاوازیەکەیان ئەوەیە کە عاتیفەیان بەهەست ترە وکز نیە ••)

دەتوانین بلێین مانای ئەوەیە بیرو باوەری پیش کەوتوانە ریگە لە سەربەستی نووسەر بەتەواوی ناگریت ••

بەلام ناش هیلی نووســـەر بەرەللابیت بەجاریک •• چونـــکە سەربەستی تەواو بەرەللابوون و ـ پی لی هەلبرین ـ نیە ، وەهیچ کاتیک مانای ئەوەنیە گوی نەدەیتە یاساو رەوشتی مروڤایەتی ! بەلکوسەربەستی بەژیانەوەو بەرووداوی پیش چاوەوە بەستراوەتەوە • سەربەستی ئەوەیە ، بەهوی زانین و هەستی خوتەوە پاش سەرنج دانی ئیستا و دوازوژ ، لیکدانەوەی بەرژەوەندی کومەلەوە هەنگاو بهـــاوی. •• ئەوەیە سەربەستی ، نەك هەر شتیك ئارەزوو دلت کاری کردە سەر هوش و هەست وپالی پیوەنایت بیکەیت •• سەربەستیت لەئەم ئیشە !

کەوابی سەربەستی ئارەزویەکی بی تویکل نیە •• نووسەر بتوانی بیکاتە داردەستی خوی • انجا کەزانیمان سەربەستی لەچاو ـ بەنیسبەت ـ نووسەرەوە چونەوچون نیە ،دی ینەوە سەرباسەکەمان ئەلێین ئەوکەسانەی دەیانەوی ـ نووسەر ـ سەربەستیەکی بی گیرانەوەی نەبیت وبی پەروا نەبیت وەدەیانەوی نووسەر دیلیش بیت •• بیانویان ـ واقیعیەتە ! ـ •• بەلام واقعیەتیش هەرچەندە ئامانجیکی بەرزو پیروزە وریگەیەکی پاکە نووسەر دەیگری •• ئەگەر نەزانرا بەریگەی راستی خوی بەکاربهینریت ئەوا نووسەر پیی ئەگوتری ـ دیل ـ بەهەمو مانایەکەوە ! هەروەکو لە لەدوایدا باسی دەکەین •

موزارت

باکوری - کویە

۲۰۲ سـال لەمەوپیش لەسالی ۱۷٥٦ دا لە شاریکی بچوکی نەمسـا کە ناوی - سالزبورگ - ە - موزارت - موسیقاری بەناوبانگ لەدایک بوە • باوکی موزارت (ئەرغن) ژەنیک بو لە کەنیسەی شارەکـــە هەروەها دەرسی تایبەتی موسیقای ئەووتەوە بە منالی دەولەمەندەکان ، کەچی لەگەل ئەوەشا ژیانیکی -کولەمەرگی- و بەهەزارحال خیزانەکەی پی ئەبرد بەریوە ، بەم جورە موزارت - لەبەر دەست کورتی - نەیتوانیوە بچیتە قوتابخانە یا لە زانیستگایەکا بخوینیت ، بەلام موزارت خوی هەر لە منالی‌یەوە بلیمەتو زیرەك بوو هەمیشە لاسایی باوکی ئەکردەوە هەر باوکی لە مالەوە نەبوایە ئەچوە سەر پیانوکەی باوکی‌و زور بە ریکوپیکی دەستی ئەکردبەلیدانی ، لە تەمەنی سێ سالیدا بو کە روژیکیان باوکی ئەبینی ئەوا لە ژورەوە بەتەنها دانیشتوەو شتیکی بەدەستەوەیە ئەنوسی لی‌ی نزیك بوەوە وپرسی :

ـ کورم ئەوە چی ئەکەی ؟

ـ پارچەیە موسیقا ئەنوسمەوە بابەگیان !

کە لی ی نزیك کەوتەوە بینی ئەوا پارچە موسیقایەکی زور جوانی نوسیوەتەوە ، سەری سورما چون لەم تەمەنەدا منال بتوانیشـــــتی وا دروست بکات ! پیی ووت ئەتوانی ئەم پارچەیە لەسەر پیانو لی بدەیت ؟• دەست بەجی موزارت بە دلیکی پر بروا بەخو هەستاو چوە سەر پیانوکەو دەستی کرد بەلیدانی ، باوکی کە ئەمەی دی لە خوشـــــیانا گرتی یە باوەشی و ماچیکی گەرمی کرد •

موزارت لەتەمەنی شەش سالیا ناوبانگی بە هەمو لایەکی وولاتی نەمسادا بلاو بوبوەوە ، روژیك قەرالیچە بانگی ئەکا بو ئا هەنگیکی شاهانە پاش ئەوەی بە بانگ کراوەکانی ئەناسی لی ی ئەپرسی :

ـ ئەتوانی لەم ئاهەنگەدا پارچەیە موسیقامان بو لی بدەیت ؟

ئەمیش زور لەسەر خوو بە هیمنی ئەلی :

ـ بەلی زور چاك ئامادەم کە جوانترین پارچە موسیقایەکتان پیشکەش بکەم چونکە ئەوەندە بروام بەخوم هەیە کە هەلەی تیا ناکەم ، ئەمەی ووتو : روی کردە سەرشانوکەو دەستی کرد بەلیدان ، بەلام چ لیدانیك بە جوریکی ئەوتو کە هەمو دانیشتوەکانی ئەو ئاهەنـــگە بە تەواوی سەرسام بون و واقیان وورما لەم بلیمەتە بچوکە سەیرە !

موزارت بە هەمو وولاتانی ئەوروپادا گەراوە ناوی بە هــــەمو شوینیکی روژهەلاتو روژئاوادا بلاو بوبوەوە ، وە گەلیك ـ سیمفونیە ـی نایاب و خوشی نوسیوەتەوە •

ئەم هونەروەرە ئەگەر چی سەرتاپا لەتەمەنی ژیانی‌دا دەست‌کورت‌و هەمو روژیکی بە کەساسی چوتە سەر بەلام لەگەل ئەوەشا هەمیشە دلیکی پر نەشئەو دلی زور بە دنیاوە بوە ، مالەکەی کردوە بە جی‌ی کوبونەوە ، وەتا ئەو کاتەی گیانی سپاردوە ـ کەژیانیکی کورت تەنها **٣٥** سال ژیاوە ـ هەر لەگەل موسیقاو بە نوسینەوەی ـ سیمفونیە ـ وە خەریک بوە ، تا لە سالی **١٧٩١** دا کوچی دوایی کردوە •

ووتو :

با پی بزانین

ئەو پیاوانەی دلسوزو نیشتمان پەروەربن تەنیا بەقسە نا ، بەلکو ، بەسەرو مالیانەوە خزمەت ئەکەن • یەکیك لەم مروڤانەش کـــاك رەشید عارفە ، کە لەهەمو هەلیکا بوپیشکەوتنی خویندەواری خزمەتی کردووە• حگە لە گەلی یاریەدانی ترودەرهینانی گوڤاری هیـــوا وا بولەچاپدانی میژووی کورد و کوردوستان دووسەد دیناری تری بە لیژنەی هیوا بەخشی •

بەم بونەیەوە بەناوی گشت خویندەوارانەوە سوپاسی ئەم پیـــاوە دلسوزەمان ئەکەین‌و ئەخوازین وینەیان فرەبیت •

یادو پەیمـــــان

کرمانـــــج

لێرەدا نێژرای باوکـــــی نازدارم
بەبەرگی خوێنین سەر بڵندو بەرز
بۆچی نابیسم پەرچی پرسیارم ؟!
چونکە تۆ نوستوی لەناو توێی ئەرز
منیش بەجێ مام بەبێ پشتیوان
بابەگیان کوانی نازی جـــــارانت
لەخوشەویستیت بۆچی بێبەش بوم
کوا تاسەی بەکوڵ ، یا ، دیاری جوانت
وەرام بۆ هوشی شیواوو تیکچووم
تاکو بوت بڵیم بەستەی نیشتمان
تو لەژیر خاکای ؟ چون باوەر بکەم
کەواتە باوەك بارانی بەهـــــار
فرمیسك بریژم گورەکەت تەرر کەم
چونکە کوڵی دڵ گەرمەو بەئازار
بۆکوچی ناکات هی توی نەوجوان
ئامانجـــــم بەرزە ، بابە بزانە
ئەو ریەی گرتت منیش ئەیگرم
بوئەم وولاتە ئەم کوردســــتانە
قورگی دوژمنی خوینە خوی ئەدرم
ایتر تو بنو منیش بو کاروان

لەرێگای یەك بوونی زمانەکەمانا

بەپێ‌نوسی : سەرکەوت هوشیار
قوتابی زانســـتگای دەرمان‌چێ‌تی
لەبەغـدا

لەژمارەی مانگی پێشوی گوڤاری هیوای نازداردا ووتاریکی گەلێك بەنرخم خوێندەوە لەژێر ناوی ـ نوسینی تیپی (دال) بەشێوەی سلێمانی ـ کە لەلالایەن کاك فوئاد زەکی هەنارەوە نوسرابو ٠ لەووتارەکەیدا ئەوەی باس کردبو کەچون قوت دانو گورینی تیپی ـ دال ـ لەشێوەی سلێمانی‌دا دەبێتە دواکەوتنی زمانەکەمان ٠٠ بەلی ئەمەراستە وەمن تائیرە لەگـــەل کاك فوئاد دام ٠٠ بەلام ئەوەی کەسەرنجی راکێشام ئەوەبو کە ئەو خوشی لەهەمان کات‌دا ئەو هەلەیەی کردووە وەکو : لەسەرەتای ووتارەکەیدا لەباتی بنوسێت ـ دەزانین ـ نوسیبوی ـ ئەزانین ـ وەلەباتی ـ دەمەوێت ـ نوسیبوی ـ ئەمەوی ـ ٠٠و٠ لەباتی ـ دەتوانم بلێم ـ نوســـــیبوی ـ ئەتوانم بلێم ـ ٠٠ ئەمەوا ٠٠

بەلام ـ ئەی کاکی خوشەویست ـ تو بوچی لەووشەی ـ دەمەوێت ـ دا تیپی ـت ـ کە لەدوایی ووشەکەدایە نەت نوسیووە بەلکو تەنها نوسیوتە

-ئەمەوی- چونکە ئاشکرایە کە نەژادی -اصلی- ووشەکە -دەمەویت-ە نەك - ئەمەوی - ٠ برادەر : ئەگەر ئیمە لەمتیپ نەنوسین و قوتدانو گورینە بکولینەوە ئەوە باسیکی زور قولی دەویت چونکە هەر شیوەیەك لەزمانی کوردیدا وەکو (١) - کرمانجی ، لوری ، گورانی ، زازایی - دەکریت بەچەند بەشیکەوە وەکو لەشیوەی کرمانجیدا دەبیت بەکرمانجی سەرو - شمالی - وەکرمانجی خواروو - جنوبی - وە کرمانجی سەروش دەبیتە بەشی پچوکتر وەکو - بایزیدی ، بوتانی ، ئاشتیایی ، هەکاری ، وەبادینانی - ٠٠ ئینجا بەمەدا بومان روون دەبیتەوە کەهەر شیوەیەك جورە گوفتوگویەکی تایبەتی جیاوازی هەیە وەهەرشیوەیە لەسنوری ناوچەیەکدا بەکار دەهینریت ٠

هاوریێ خوشەویست : پیویسترین شت بەلکو گرنگترین شت ئەوەیە کەئەم هەمو شیوانەی زمانەکەمان یەکخەین ٠٠ئەمەش کاریکی ئاسان نیە بەلکوبە رەنجوتەقەلایەکی بی ووچانو دلسوزانە دیتە بەرهەم٠٠بوگەیشتنە ئەم ئامانجەش باشترینەوە پیویسترین شت ئەوەیە کە کوزمانیکی کوردی - مجمع لغوی - پیك بهینریت بوزمانەکەمان نەك تەنها بوشیوەیەك بەلکو بوهەمو شیوەکان زانایانو نوسەران وبیر روناکان لەهەموشیوەکـــاندا دەبیت تیایدا بەشداربن بەوهیوایە کـــە بناغەیەکی پولای بەهیز بو زمانەکەمان دابمرزینین وەهەمو شیوەکان لەیەکتری نزیك بـــکەنەوە

---

(١) بوشارەزایی لەشیوەکانی زمانی کوردی داسەیری پەراوی ئەشکەوتەکەی گوندوك بکەن ،

وەشیوەیەکی تایەبەتی پیك بهینین کە هەمو کوردیك پیی بنووسیتو بخوینیتەوەو بدویت •

ئینجا دەبیت لیرەشدا ئەوەشمان لەیاد نەچیت کـــە بلاوکردنەوەو فیربونی ـ نوسینی کوردی بەتیپی لاتینی ـ هویەکە بوهینانە دی ئەم ئامانجە چونکە بی‌گومان تەنها بەهوی بەکارهینانی ئەم تیپە لاتینیانەوە دەتوانین پرکیکی ـ املاء ـ تەواو راستو دروست بوزمانەکەمان دابنین چونکە ئاشکرایە نوسینی زمانەکەمان بەم تیپە عەرەبیانە گەلیـــــــك تەنگوچەلەمەی دیتەری کەماموستای بەریز جەمال نەبەز لەپەراوەکەیدا ـ نوسینی کوردی لاتینی ـ دا بەدورودریژی باسی‌کردووە •

ئینجا (ئەی خوینەدواری خوشەویست) تیکوشە لەریگای پیش‌خستنی زمانەکەتدا •• تی‌کوشە لەریـــــگای بەرزکردنەوەی میژوو ویژەی کورد دا •• سامانی نەتەوایتیمان ببوژینەوە کەلەپورری ـ میراث ـ رابوردومان بهینەوەیاد و سودی‌لی وەربگرە چونکە بی‌گومان سەرەتای هەمو گوررانو پیش‌کەوتنیك لەکونەوە دەست پی‌ئەکات بەرەوتازە ••

لەکوتایشدا تکای لی‌بوردن لەکاك‌فوئاد ئەکەم وسپاسیشی ئەکـــەم کەریگای ئەوەی دام توزیك لەم باسە بدویم •

گیانی مەولەوی

دل دیارنیـــــە هەی نەی کردبی
هانای بوخزمـــــەت ئازیز بردبی

ئیستامن هاوار بەرم بو لای کـــــی
چون بەنابەدل ریم لەبەر دەچی

دلیش.بی سوتاو هەردەیش زور سەختە
هاوارە نەسیم بمگەری وەختـــــە

دل بگیرەوە خوت بچو لای لەیل
بلی شیتەکەی دل لەخەما کەیل

بیزارە لەدەست چاوو دلی خوی
هەردو لی‌ی یاخین ئەمیش بیانو توی

چاو لەبەر ئەمەی کـــەتو نابینی
دلیش کەســـــوتا چاری نامینی

کورەی دەرونم وای گر گرتووە
ســـمد لانەی خوی تیـــاکردووە

گیانە فیدات‌بم جەبین پەرەی گول
بوم داگیرناکری نەچـــاوو نەدل

بـــــگەرە فریام ئامان هـــانایە
وەرە بانەلین ســـــەیرکە هانایە

چاو ئاشتەوەکە بەو شوعلەی نورە
دلیش جی‌ی خوتە پی‌یدا رابورە

بەلکو دیدەو دل بینە سروشـــت
هەردو بەندەی تون بالەدەست نەچن

پایز

هەلبەستی لامارتین

گورینی : دلزار : لەعەرەبیەوە

سلاویك ئەی دارستانە تاج بەسەرەکانی پاشماوەی گولان •
ئەی گەلا زەردە پەرش و بلاوەکان بەسەر گیادا •
سلاویك ئەی دوا روژە جوانەکان •
شیوەنی سروشت لەگەل ئازارا چاك ریك ئەکەوی و جوان دیتە بەرچـــــاوم •

★ ★ ★

بە هەنگاویکی خوالوەوە لەرییەکی چولا ئەرروم •
ئەمەوی بو دوا جار ئەم خورە زەرد هەلگەرراوە ببینمەوە کەبە حال تیشکە کزەکەی ریگام بو روون ئەکاتەوە لەتا ریکایی دارستاندا •

★ ★ ★

بەلی لەم روژانەدا کە سروشـــــتیان تیا ئەمری ، چـــــاوە بەقوولا چووەکانی سیحراوی تر ئەبینم •
ئەمە بەری کردنی هاورری یەکە •
ئەمە دوا زەردە خەنەیە بەسەر لیوما ئەکیشری ، وەهەتا هـــــەتایی ئەکەونە سەریەك •

★ ★ ★

ئاوا ئامادەم بو بەجی هیشتنی ئاسوی ژیان شیوەن بوهیوای زور

ژیان ئەکەم کە نەهاتە دی •

بەرەو دوا ئەکشیمەوەو بەحەسودی سەیری بەهەشتێك ئەکەم کە تامم لی وەر نەگرت !

★ ★ ★

ئەی زەمین ، ئەی خور ، ئەی شیوەکان ، ئەی سروشتی جوانی شیرین ، فرمیسکیکتان لەسەرمە ئەی ریژمو لەسەر لیوی گوررم •

چەند خوشە سروەی شەمالو چەند پاکە رووناکیو چەند جوانە خور لەبەر چاوی ئەو کەسەی دووا هەناسە ئەدا •

★ ★ ★

ئیستا ئەمەوی تادووا دلوپ ئەم شووشەیە بخومەوە کە تالیو شیرینی یەك ئەخاتەوە ، بەشکوو لەناو بنکی ئەو پیالەیەدا کەژیانم پی ئەخواردەوە دلوپیك لە هەنگوین ببینم •

★ ★ ★

ئەگەر کەسیکم خوش بویستایە تکام ئەکرد روژیك بەختیار بومایە• لەوانەشە لەناو گەلدا گیانیك هەبی کەمن نایزانم لەگیانی منئەگــــاو خوشەویستیم لەگەلدا ئەگوریتەوە ، بەلام هەیهوو !

گول هەل ئەوەریو بونی خوش تیکەل بەهەناسەی نەسیم ئەکـــا ئائەمەیە دوعا خوازی لەژیانو خور ، بەلام من ،ئەمرمو گیانم لەکاتی مردنا بەرز ئەبیتەوە وەك ئاوازیکی غەمگینی موسیقا !

★ ★ ★

هیواو خوێندەوارانی : -

لە ژمارە شەشی گوڤاری هیوادا گرەوی پەسندکردنی دروشمیکمان بلاو کردبووەوە ، دوا کاتی هەلبژاردن خرایە روژی - ٢١ - ی مانگی نەوروز ، ئەوانەی تا ئیستا دروشمیان بو ناردوین : کاك جەمال بەختیار وە ماموستا شاکر عارف لە سلیمانی وە کاك عبدالله نجم سراج پیشـــەکی سوپاسیان ئەکەین ٠

کاك اکرم فوزی قوتابی پولی پینجەمی قوتابخانەی ثانوی لە سلیمانی نامەیەکی بو ناردوین ئەلی : (لەژمارە -٧- هیوادا گورینیك بەناوی کاك ع ٠ ر پەروش بلاو کراوەتەوە کە ئەم گورینە لە سالی ١٩٤٠ ژمارە - ١٠ - گەلاویژدا لەژیر ناوی کاك عمر قەزازدا بلاوکراوەتەوە) ئینجا نازانین کاك پەروش خوی چی ئەلیت ؟ ٠

هەروەها کاك ساجد ئاواریش چیروکی مانگ گیرانی بو هیواو هەتاو ناردبو بە ریکەوت لە هەردو گوڤارەکەدا بلاو کرایەوە ٠٠

کاك ساجد لام وایە توش ئەمەت بە دل نەبیت ، ئومید ئەکـــەین جاریکی تر شتی وا لە ئیوە وە نە لەهیچ نوســـەریکیتری بەریزەوە دوبارە نەکریتەوە ٠

ماموستا طاهر احمد حویزی لە باسی نوسینی میژوی - کویە - دا گلەیی کردوە کە دەستکاری کراوە ٠

کاك طاهر نوسینەکەت لەلامانە وە ئەو دەستکاری‌یە نەکراوە کەمانای

نوسراوەکەت بگوری ئەگەر گورینی هەندی لە ووشە بیـــــگانەکان یا لەنگەکان بە دەستکاری دابنییت ئەوا بزانە کە ئیمە نەوەکو تەنهـــا لەنوسراوەکەی تودا بەلکو بەم شیوەیە دەستکاری نوســـــراوی تریش کراوە ، چونکە ئیمە بە پیویستی ئەزانین ئەم جورە دەستکاری‌یە چ لـــە ئیملاو چ لە گورینی ووشە بیگانەکانا بکەین ‌•

کاك غفور سعید نامەکەت گەیشت زور سوپاسی بیرو هەستت ئەکەین وە هەروەکو لەمەوپیش بلاومان کردوتەوە هەر نوسراویك ســـــوودی گشتی تیا بیتو بواری بلاو کردنەوەی هەبی وەلیژنەبریاری لەسەر بدات بلاو ئەکریتەوە ، بو ئەو ژمارانەی پیتان نەگەیشتوە لە پوستەخانە پرسیار بکەن ، ئەگەر نەبو ئاگادارمان بکە •

مەبو تومە توبوکیتە ؟

ئەگەر ویستت بەنرخیکی هەرزان دارو تەختەی ساجو جاوی‌و چامو معاکس بکریت هیچ مەوەستە ، لەبەغداد بچورە شەقامی سباع بەتەنیشت دارتاشخانەی ئەبو عـــلی‌یەوە دوکانی ژمارە ٥د°-١-٨٨ لای کاك **عبدالحسین علي فەیلی** لەوی بەئامانجی خوت ئەگەیت •

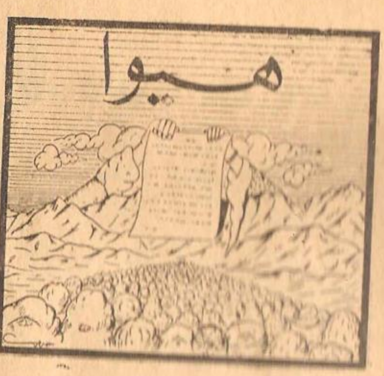

نامەیەك بو دلسوزانی کورد

لەدوای ئاواتی ژیانی کامەرانی‌تان ، ئیوە کەنیشتمان پەروەریکی دلسوزن داواتان لی‌ئەکەین بوسودی گشتی یارمەتیمان بدەن :

یانەی سەرکەوتن کەدروشمیکی کوردەواری‌یەو بوخزمەت کردنی قوتابیانی دەس کورت و باوی خویندەواری گـــەلی کورد کراوەتەوە وهەول‌ئەدا پیویستە نیشتمان پەروەریکی وەك ئیوەی دلســـوزو بەریز دەستی یارمەتی بو دریژبکات‌و بەپی‌ی توانایی مالی ، سالانە وەیا مانگانە یەك بوئەم کوگای خیرە بېرنەوە کە بتوانریت ئەرکی‌ئەم خزمەت‌کردنە بگرینە ئەستوو خزمەتی نەوەکانی دواروژمان بکەین‌و پی‌یان بـــگەیەنین ئیتر لەگەل چاوەروانی کردنی کیسەی کراوەی کەرەمتانا پیشەکی سوپاستان ئەکەین ، کاکی گەورەمان .

رشید عارف
باوەرپی کراوی‌یانە

پاشماوەی کاروان

محمد سعید جاف

چونکە جەردە ریگای لی گرتوین پی‌ویستە خومان نەدەین بەدەست‌یانەوە بەهەرچی تواناماں هەیە بەرگریی‌یان بکەین • یەکی لەجەردەکان گویی لەم گفتوگویە بو بە دەنگیکی بەرز وتی بەهاوریی‌کانی : وادەرئەکەویت ئەم کاروانە • ناوبانگی ایسەیان نەبی‌ستبیت کەوابو تەنها بەبردنی بارەکان‌یان رازی‌نەبین پی‌ویستە هەمویان بەگوللە قڕبکەین بوئەوەی چاویی دانیشتوانی ئەم وولاتەی پی‌بترسینین تاکەسی‌تر نەویریت بەر هەلستی‌مان بکا • جەردەکان لەم قسانەدابون یەکی‌کیان پربەدەم هاواریی‌کرد ئای کوژرام • سەرکاروان وەهاوریی‌کانی دوای ئەوەی بریاریان‌دا خویان بەدەستەوە نەدەن • هەمویان لە وولاخەکان‌یان دابەزین هەشت کەس‌یان ئاگاداریی وولاخەکان‌یان کرد بوئەوەی لەتەقەی تفەنگ رانەکەن وەلی‌یان گوم نەبیت یانزەپیاوەکەی‌تریان لەگەل سەرەك کارواندا هەر یەکو دوان‌یان چونە پال بەردیك وەخویان ئامادەکرد بوشەر کردن لەگەل جەردەکان • لەبەر ئەوەی بەرچاویان زور تاریك‌بو هیچ لایەك‌یان یەکتریی‌یان نەئەبی‌نی • وتی بەیەکی لەهاوریی‌کانی کەلە تەنیشتیەوەبو • نیازم وایە بەخەنجەر پەلاماریی جەردەکان بدەم • چونکی بەتەقە تفەنگ لەدەست‌یان رزگار نابین • وەلەدەنگی تفەنگ هاوریی کە بو جەردەکان پەیدا ئەبیت • هاوری کەی لە وەلامدا بەسەروکەکەی وت‌برام ئەم بیرەی تو زور خەتەریی

تی‌دایه • چونکی ئەوان چوار کەسن بەبی گومان هیچ سودیکی نیـــە
بەکیکیانت کوشت ئەو سیانەکەی تر توئەکوژنەوە • سەروك وتی براگیان
بیری ترس بلاو مەکەرەوە ، بەلکو بیریی هیوا وەسەرکەوتن بخەرە
میشكمانەوە • سەروك لەراستی بلاچەی تەقەی تفەنگی جەردەکان ،
رویشت هەتا نزیكیان بوەوە • خەنجەرەکەی هەل کیشا پەلاماریی‌دان •
لەبەر تاریکی ئاگایان لی‌نەبو هتاوەکو لەپشتەوە یەکی لەجەردەکانی دایە
بەر خەنجەر وەکو لەپی‌شا باس‌مان کرد پربەدەنگ هاواریی کردئای
کوژزام •• جەردەکان زانی‌یان یەکی لەهاوریی‌کان‌یان کوژرا ترس‌یان
لی‌نیشت • وەبە پەشوکاویو پەلەپەل رایان کرد • هاوریی کەیان بەجی
هیشت • بەبی ئەوەی بزانن چی بەسەر هات • سەروك دو خەنجەری
یەك لەسەریەك دابو لەوجەردەیە • لەپاش ماوەیەکی کەم بەدەم هاوارو
ژانەوە گیانی دەرچو • بەلام سەروك لەودو خەنجەرە زیاتر کەلە پیشا لی
دابو • خەنجەریی تریی لی نەدا • چونکی بەنامەردی ئەزانی دوای
ئەوەی برینار بو • وەهاوریی کانی رایان کرد لەوە زیاتر خەنجەری
لی‌بدات وەبەتەوایی لەگیانی بکا دوای ئەوەی جەردەکان رایان کرد •
سەرکاروان بانگی هاوریی‌کانی کرد پی‌وتن بەگورجی ســـــواربن
ولاخەکان‌تان بینن بوئەوەی لەم تەنگانە رزگار ببین • نەوەکـــــو
جەردەکان دوبارە هاواریی‌یان بوبیت وەریگەمان لی‌بگرنەوە چونکی یەکی
لەجەردەکان کوژرا • وەئەوانی تریان رایان‌کرد • کاروان بەپەلە پەل
سواربون وەتەرمی جەردەیان بەجی هیشت • لەپاش نیوسعات ریی کردن
سەر کاروان سەرنجی سەر لوتکەی شاخی لای روژهە لاتی‌دا• روشنایی

شەفەقی لی دەرکەوت • لای کردەوە بولای هاوریی‌کانی • وەکـــو مژدەیان بداتی پی ووتن •

ئەوا شەفەقی‌دا گیتی روناك ئەبی‌تەوە • ایمەیش • لە دەردیی تاریکی ئەمشەو رزگارمان ئەبیت • بو روژکەوتن گەیشتنە دیی‌خان • لەویی هیچ ترسی ئەوەیان نەما جەردە روت‌یان بکاتەوە • چونـــکی لەبەر هوشیاریی وەیەکی‌تی ئەوناوچەیە • دزو جەردە • نە یان ئەویرا لەو ناوچەیەدا • جەردەیی وەدەست دریژیی بکەن • کاروان بەم جورە لەدەست دزو جەردەو سەرماو تاریکی رزگاریان بو • لەپاش چەند روژیك دەنگو باسی کوژرانی یەکی لەسەر جەردەکانی ئەو ناوچەیە بەدەستی کاروانیکی کورد بلاوبوەوە •• سەر دەق شـــــکا بوئەوەی دانیشتوانی نیشتمان بتوانن وەبزانن بەرهەلستی دزە داگیرکـــەرەکان بکەن •• دوای ئەم کارەساتە سامی دزو جەردەکان لەبەر چاوی گەلی وولات شکا لەهەمو لایەکەوە شورشو تەقە تفەنگ بەرامبەر بەو داگیر کەرانە دەستی پی‌کرد • دوای چەند مانگیك شـــەرو خوین رشتن • وولات‌یان لەو جەردە ناپاکانە پاك کردەوە وەگەلو وولات‌یان خســـنە ژیانیکی ئاسایشەوە •

پاشماوەی جەلالی

نووسینی ئەحمەد خواجە

وەنەبی لەمێژووی تورکیادا پێش هەستانی جەلال یاخیەتی رووی نەدابی ، هەر لەکاتی دەس رووینی دووەمین سولتانی سلجوقیەکان غیاث‌الدین کەی‌خەسرەو لەسالی ١٢٤٠ دا یاخیەتی بابا ئیسحاقی بەناوبانگ ، لەکاتی چەلەبی محمدی حکومداری عثمانی‌دا ، شیخ بدالدین‌و خەلیفەکەی مصطفی‌ناو ، لەوەختی بایزیدی دووەمدا لەدەوروپشتی انطاکیا ، شاقوولی بابای کوری حسەن خەلیفەدا رووی‌داوە •

لەکاتی ئەو جەنك‌و ئالوزیەی دەلی حسنی جلالی‌دا حکومتی عثمانی لەگەل ئاوستریایش لە جەنگابوو کاربەدەستەکانی میری زانیان کەدەرقەتی دەلی حسن نایەن وچارەی ناکەن بە ناچاری بە زور تکاو دلنوازی کردیان بە بەگی بگان ـ والی ـ (بوزان) وەلەسەر بەش‌وناوی سوارەی تایبەتی سلطان ٤٠٠ سواریشیان دایە •

لەپاش ئەم پەیمانە دەلی حسن نەیتوانی بی وەفایی بکات ، بە دەهەزار جنگاوەری خویەوە بەروم ایلی‌دا رویشت وتیکەل بە جەنگی ئاوستریا بوو • لە پاش ـ بوسنە ـ دوو سالیش والی ـ تامیشوار ـ بوو بەلام •

لەدوای ئەوەی کەحکومتی عثمان گەیشت بەمەرام لەولاوە ئاگر و بلیسەی جلالیەکانی کووژاندەوە ولەم لاوە جەنگی اوستریای بی‌تەواو کرد لەباتی بەرات ونمکداری لەگەل زاواکەی کە بە بەگی بچوك ناو

ئەبرا هەردوكيانى بەجاريك كوشت •

حكومتى عثمانى نەيزانى كەبەم ناپياويە بى وەفايى‌يەو مردنى قرەيازيچى وكووشتنى دەلى حسن ئاشوب وبنەچەى جلالى نابريتەوە •

پاش ئەم لى قەومانەى ئەو سەروكە ناودارە ـ دەلى حسن ـ انجا نورە هاتە سەر ئەم گەورانە ، بو تولەى خويان ونيشتمانيان هاتنـــــە پيشـــــەوە •

١ ـ طويل قلندر اوغلى قرە سعيد

٢ ـ جانبلات اوغلى ابازە احمد پاشا •

٣ ـ ابازە حسن پاشا •

بەسەر دەرهيانى وبزوتنەوەى امانە جـــلالى زور بە هيزتر بوون ولەژير سەر كردەيى ئەم ناوانەو پياوە دليرانەدا دەستيان كرد بەئيش كردن

١ ـ پيرەى ئاغا چاتان •

٢ ـ بالدارى كيسا داغلى دەليس •

٣ ـ خليل دەرەيى •

٤ ـ دەلى ئال ئاچاخى •

٥ ـ قرە حيدر اوغلى •

٦ ـ قاطرى اوغلى

ئەم ناوانە ناوى راستى خويان نيە • بەلام بەم ناوانە ناونراون وناو ئەبران •

لەو سەروكو پياوە ناودارانەى كە لەشكر گيرى جلاليەكان بوون ويەكە يەكە ناويان نووسراوە ـ قاطرچى اوغلى ـ

بەم‌ناوەوە كە ناوى خوى نيە ناوى شوينە وونيە • قاطرچى‌اوغلى لە

سالی ١٦٤٧ دا له لاینی عثمانیه کانەوه باوکی کوژرا له تولەی باوکی دا بەهاو شانی دەلی حسن له تەمەنی ٢١ ، ٢٢ سالیدا کەوته جەنگەوه وەبەرامبەر به لشکری عثمانیەکان دلاوەرانه ویستا ناویکی زور بەرزی بوخوی وەرگرت له لاپەره ١١٧٢ و ١١٩٢ دا ئەگیریتەوه • ئەلی :

ـ هەر که بانگی یاخیەتی‌دا و داوای تولەی باوکی کرد لەبەینیکی زور کەمدا دەستی بەسەر نیوەی انادولدا کیشاو خەرج وباجی ئەساند لەژیر دەست رویوی عثمانی‌دا نەمان • زور به ژیرانه ئەبزوتنەوه لەپاش چەند وەختی له سەر ویستنی خوی لەگەل مـــیری‌دا ری‌کەوتن به کردەوەی جوان وژیر خوی زور برده پیشەوه • بەئازای ودەسەلاتی خویدا رائەپرموا لەسەر خواستنی میری لەگەل سپاکەی خویدا ناردیان بوجەنگی ـ گرید ـ وله سالی ١٦٦٩ دا قاطرچی اوغلی محمد پاشـــا لەجەنگی ـ گاندیا ـ دا له هەره گەوره خوین رشتنا کووژرا که لەو کاتەدا لەرتبەی بەگی بەگانی انادول‌دا بوو • وه دلاوەرانی ناودار غازی احمد مختار پاشا ومحمود پاشا لەنەوەی ئەوبوون وخانیك کەله استەمول هەیه ایستاش به ناوی خانی قاطرچی اوغلی وه ناو ئەبری هی ئەو بوه •

ئەم پیاوه ناوداره به پیچەوانەی ناوەکـــەی لاویکی زور جوانی بالابەرز ولاو چاکیکی زور شـــیرین بوو له لاپەره ـ ١٦٠٣ ـ دا ئەنوسریت• باوکیکی باشترین ودەولەمندترین پیاوی دانیشتوانی سنجاغی حمیدیه بوو ومیژوو نووسەکانی تورك ئەم لاوچاکه ناوداره لەپیـــاوه گەوره‌کانی جلالی دائەنین لەوەقتی سەلطەنەنی سلطان ابراهیم دا لەدەس زوری جەور و جەفای ئازاری لەدەس متصرفو کار بەدەستانی میری

شەویك حاكمیك ئەكوژیت و ئەداتە چیاو شەویك لەكاتی نووستندا نە تەكیەی وەلی بابادا ئەدەن بەسەریاو ئەیكوژن• بەلام وەختیك كەدایە چیاو لشكریكی لی كوبوەوە برامبەر بە ابراهیم پاشا ویستا لەپاش جەنگیكی زور لشكری ابراهیم پاشا شكاو ابراهیم پاشای بەدیل گرت كە قرە حیدر اوغلی محمد بك پاشای زور بە پەریشانی وروتو قووتی چاو پی كەوت زور بەزەی پیدا هاتەوە لی بوورد و ولاغیكی دایە و گیرایەوە بوشار بەلام لەوكاتەدا قاطرچی اوغلی كە لەپیشەوە باس كرا گەیشتەوە جی • وپی‌وت كە لی بوردوم • تووره بوو وتی ئەگەر ئەو تو ویامنی بگرتایە سەرمانی ئەنارد بوسلطان • بەغار كەوتە دووی ولەریگە گرتی وكوشتی هەروەها بەینیكی زور لەبەر بەرەكانی دا ویستا و بەمەردانە ژیا • بەلام لەجەنگیكی زورگرنگدا بریندار بوو وتوانای دەرچوونی نەبوو بەدیل گیرا وبە برینداری ناردیان بو ئەستەموول ئەو وەختە صدری اعظم صوفی محمد پاشا بوو ئەم پیاوە زور ظالم وپیاویكی بەد كردار بوو بەبی ئەوەی تكای كەس قبول بكات امری خنكاندنی داو خنكینرا •

هەوال

میژووی كوردو كوردوستان دانەری زانای مەزن ماموستا شـــیخ محمدی مەردوخ گورینی كاك محمدفدا پیشكەش بەخویندەواران كرا لای باوەرپیكراوەكانی گوڤاری هیوا بەنرخیــــكی زور هەرزان دەس ئەكەویت تا تەواو نەبوە • فریاكەون •

چیرۆکی ژمارە

ماچی خویناوی*

گورینی : مصطفی صالح کریم

گەورەم مودەعی گشتی !

لیم ئەپرسی بو ئەم لاوەت کوشت ؟ لەبەرچی ؟ ئایا هیچ پیوەندیەك هەیە لەبەینی ئەم تاوانەی منو ئەو تاوانەی کەکچەکەم کردویەتی ؟

گەورەم مودەعی گشتی !

من ناتوانم بدویم ، چونکە لالم • واحوکم دراوە بەسەرما کە ئەبی هەر ووتەیکی بم‌بی بەند بی لەسنگما ، ناتوانم وەك خەلکی کە چیم ئەوی

---

* ماچی خویناوی : نوسینی چیروك نوسی ایتالی مادام کراتسیا دلیدا ئـــەو ئافرە تەی کە لەسالی ۱۹۲۷دا خەلاتی (نوبل) ی پی‌درا • ، وەئەم چیروکە لەفارسیەوە گورراوەتە سەر عەرەبی، ئیمەش لەعەرەبیەکەوە گوریمـــــان بو کوردی •

دەری برم ، لەبەر ئەوە بریارمدا ئەم نامەیەت بوبنوسم ، بوئەوەنا کە بمبەخشی ، نەء •• بو ئەوەی دادگاە ریگەی خوی باش بزانی و چی هەل‌بگرم سزاکەی بدری بەسەرما لەپاش ئەم دان‌پیانانەم •

بەراستی من کەئیستا لەم تەمەنەدام ، هیچ هیوایەکم نیە بەخوشی ژیان ، من لەلام هیچ جیاوازیەك نیە چ بەمردنیکی خوای بمرمو چ فرمان بدری بە بەندکردنم تاکوتایی ژیانم • چونکە ژیان لەوکاتەوە کە خوشەویست‌ترین کەسمم وون کردوە ، وەك بیابانیکی وشك وایە لەپیش چاوم •

ئەمەش چیروکی بەسەر هاتمە :

لەسەرەتای گەنجیما (مومەسیلیکی) ناودارو ناسراو بوم ، بی گومان یەتە خەیالت کە چاوت پیم کەوتبی لەسەرشانو کە دەوری (رومیو) و (هاملت و ئابیکار) م تەمسیل ئەکرد ئەو کاتانەی کەلە هەرە لوتکەی بلندی ناسراویما بومو کە هەمو چاوو گیانی دانیشتوان هیچی کەیان بەدی نەئەکرد من نەبی ، بەلام (قەدەر) ی زور دار لەوکاتەدا دلی پرکینەبو لەمن لەناکاوا هەرچی ئاواتم هەیە تیکی شکان ، کاتیکم‌زانی ئەو کەسەی کەدەستی ئەگرتمو ری پیشان دەرم بوو بەرەو دوایین پلەی بەرزی ، ئەوەی کەشەریکی ژیانم‌بوو لەخوشیو تالی‌یا مرد ، بەلی ژنەکەم مرد ، لەکاتیکی زور ناوەختا ، زوریشم خوش ئەویست ، هەرئەوە نەبوو کەشیت بمو بدەمە کیوان دوای ئەو ، بەلام لەدوایی‌دا بەناچاری رووم‌کردە تاقەکچەکەم - پیانکا - کەبونی دایکی لی‌ئەهات وە هەمو خوشی ژیانی خوم تەرخان‌کرد بو پی‌گەیاندنی ئەم • بەم پی‌یە وام ئەزانی کە ئەتوانم کچەکەشم پی‌بگەیەنم و (هونەرمەندیتی) شم بپاریزم

وەك جاری جاران ، نەمزانی کە پلاری دوەمی (قەدەر) گەلی کوشندەتر ئەبی لەیەکەمیان • روژیکیان لەگەل هەندی لەبرادەرەکانما سـوار اوتوموبیلیك بوبوین بو سەیران ئەچوین لەپر شوفیرەکەمان چالیکی گەورەی بەدی کرد ، پیش ئەوەی بکەوینە ناویەوە ، ویستی رووی اوتوموبیلەکە وەرچەرخینی بەلایێکیترا بەلام اوتوموبیل وەرگەراو سەرەو بن بوو ، من لەژیریا بوم ، مردنم بەچاوی خوم دی ، بەلام فایەی چی نەمردم ، توشی شتی بووم کە گەلی لە مردن ناخوشترە کاتی کە هاتمەوە هوش خوم و ویستم بدویم ئەبینم زمانم بەستراوە ، هەرچەندم کرد نەم توانی یەك ووشە دەربرم ، ئیمجا زانیم کـە خورپەی ئەو وەرگەرانە کاری کردوتە سەر دەمارم ئەوەندەی ساتی لەمروڤیکی ساغەوە بوم بەپیاویکی لالی زمان لەکلیلەدراو •

بەم جورە ئەستیرەی بەختم رووی کردە ئاوا بوونو تارمای تاریکی بالی رەشی بەسەر دواروژما کیشا ، ئیتر جاریکی کە روناکی شانو نابینمو گویم لە چەپلەی دانیشتوان نەبی ، کە بیرم لەوانە ئەکردەوە هەر ئەوەنەبوو بەنگی دلم نەئەپچرا ، ناچاربوم کەواز لە (هونەر) بینمو کونجی مالەوە بگرم بەدیار کچە کەمەوە •

(پیانکا) لەدامەزراویکا (مؤسسە) ئیشی ئەکردو موچەکەی ئەدا بەپی‌ویستی ژیانی هەردوکمان ، نەك هەر خوشم‌ئەویست بەلکو ئەم‌پەرست ، هەمو کاتیکیش ترسی ئەوەم هەبوو کەئەم کچە نازدارەم توشی نەبی بەتوشی لاویکی بی فەرەوە فری‌ی بداتە ناو زەلکاوی پیسی ، لەبەر ئەوە لەخوا ئەپارامەوە کە لاویکی دلسوزی بو برەخسینی بیدەمی کەقەدری گولەکەم بزانی •

هەرگیز بە یادما نەئەهات کە (پیانکا) بی ئاگاداری من دلی خوی ئەدا بەیەکیکی کە یان نهینیو رازی خویم لی ئەشاریتەوە •

(پیانکا) لەراستی‌یا جوانی بوو بەرادەیە چاو شەرمەزار ئەبوو لەعاستیا ،بەلام ئەمیش زور لەخوی بایی بوو ، حەزی بەسەر بەستیو ســـــەربەخوی ئەکرد ، ئەیوویست دوا روژی خوی بەدەستی خوی دامەزرینی •

دەمەدەمی ئیوارەییك بوو کەهەرگیز بیرم ناچیتەوە ، کە هەموشتی لەژیانما بەجاری گوررا ، کەتاریکی بەری ئاسمانمی لی گرتم ، (پیانکا) خوی کرد بەمالا بەلام چون ؟ قژی ژاکاو ، چــــاوی دەرپەریو ، هەموگیانی ئەلەرزی لەترسانا وخوی فری دایە بەرپیم وقیژانی :

ـ بابەگیان ! رزگارم کە !

منیش زور پیی تیك چوم ، زوریشم داخ خوارد کەناتوانم بدویم ، دەستم دایە بالی و هەلم سان ، چاوم بریە چاویو بەئیشارەت تکام لی کرد کە تیم بگەیەنی •

خوی فری دایە سەر کورسیەكو وەکو ئاوبردویەك پەلەقاژی بـــــکا بو رزگاربونو دەس بکوتی بو پارچە تەختەیە خوی پیوە هەلواسی وتی :

ـ بابە ، پیویستە هەمو شتیکت بوبگیرمەوە : دلم بەکوریکەوەیە ناوی (ئانزیکو) یە محاسبە لەو شوینەی خوم ایشی تیا ئەکەم ، هەرچــــــی پارەیکی لی زیاد ئەبو ئەمدا بەدیاریو بەشت بو ئەو ، سەیرکە بابە ئائەم شتە بەنرخانەم تازە بوکریوە بەلام بیرم چو لەتاوا بیدەمی ••••)

لەدوایا ـ پیانکا ـ هەستا پیچراوەیەکی پیشان دام کە کردیەوە ملپیچیکی

شینی جوان‌و بویمباخیکی ئال (چاوی پیاوی ئەبرد) و دەسکیشیکی چەرمینی سفتی تیا بوو ، بە دەم گریانەوە ووتی :

- نرخی ئەمانەم لەپارەی پاشەکەوتی خوم داوە ، بەلام (ئانزیکو) دەسی بریم،هەلی خەلەتانم لاویکی قومارکەرو دایمە سەرخوش دەرچو ، هەرچەندە من گویم نەدایە ئەم رەوشتانەی‌و ویستم بیخەمە سەر ریگای‌راست ، بەلام لەناکاوا دەستی دریژ ئەکا بوئەو قاسەیەی کە لەبەردەستیایەتی‌و پارەیکی زوری لی‌دەرئەهینی بوقومار ، دوابەدوای ئەوە خوی گەیاندەمن‌و کەوتە پارانەوە (فریام کەوە) منیش هەرچی خشلیکم هەیە بردم بولای مامم ، ئەو مامە رژدە پارەپیسەی کە هەر ناشمان‌ناسی ، کەچوم خەریکی پارە ژماردن بوو ، هەرچەند لی‌ی پارامەوە کە خشلەکانم بە (رەهن) وەرگری و هەندی پارەم بداتی بەناوی دەرمان بوتو وە بەلام ئەو هەرنەی بیست ، تەنانەت ویستی دەریشم‌کا ، ایتر من دنیام لەبەرچاو تاریك‌بوو ، هیچم لەیادا نەما رزگار کردنی (ئانزیکو) نەبی ، بویە بەهەردو چنگ دەستم نایە بینی تا نەم‌تاسان وازم لی نەهینا ، لەپاشا بە پەلەپەل کەوتمە کوکردنەوەی پارەکان‌و رام کردە دەری ، بەلام لەشلەژاوی خوما (خشلەکانم) لەوی لەبیر چوو،هەر کەلە دەرگاش هاتمە دەرەوە خزمەتکارە گەنم رەنگەکەی مامم پی‌گەیشت کەلەبازارەوە ئەهاتەوە منیش بەشپرزەیەکەوە سلاوم لی‌کردو گورج تی‌پەریم تا خوم گەیاندە مالی (ئانزیکو) هەرکە چاوی بەپارەکە کەوت وەك گولەباخ گەش بووەوە ئیتر منیش خیرا پەلم گرت‌و بردم بو (دائرە) و لەوی قاسەکەم پی‌کردەوە چ کەمیەکی هەبو پرمان کردەوە ئابەم پی‌یە (ئانزیکو) م رزگارکرد بەلام ژیانی خوم

لەتالوکەدایە ، کەسیشم نیە رزگارم کاتونەبی • (پیانکا) بی‌دەنگ بوو بەلام من وەك مەنجەلە ئاو ئەکولام پەررەی دلم هەر ئەوەنەبوو کوت کوت نەئەبوو نەئەکەوتە خوارەوە ، منیش بریارمدا کەخوم بەخت‌کەم لەپیناوی کچەکەما بویە بە دلما هات کەبچمە پولسیخانە و بلیم من براکەی خومم کوشتو پارەکەییم برد ، هەرکە ئەم بیرەم نوسی بوپیانکا رەنگی هەلبزرکاو قیژانی :ـ نەء نەء ، نامەوی توخوت توش کەی ، باســـی ئانزیکوش مەکە ، من خوم ئەدەم بەدەسەوە بەلام تو لای پولیس خوت وادەرمەخە کەئاگات لەهیچ هەیە تەنیا ئەوەندە هەیە (ئەوشتانە کەبو ئانزیکوم کریبو بەدیاری بوی بەرە) ئەوەندەی پی‌نەچو لەدەرگا درا کە (پیانکا) کردیەوە فەرمانبەری پولیس خوی کرد بەژورا نوکەرەکەی مالی براکەمیشیان لەگەلابوو ، کوتوپریش دەستی راکیشا بو پیانـــکاو ووتی :ـ

ـ گەورەم ئەم کچەبوو کەبە پەلە لەمالی ئاغام ئەهاتە دەرەوە پیش کوشتنی ئەمەش خشلەکانیەتی لی‌ی بەجی‌مابوو •

ئیتر دەست بەجی بە بەرچاوی منەوە (دەستی پیانکا) یان بەستو پیش خویاندا ئیتر بەجاری هیزم لی‌براو پشتم شکاو چاوم کـــەوتە ریشکەوپیشکە و لەهوش خوم چوم •

هەرکە هوشم هاتەوەبەر خیرا بریارمدا کەبچمە لای (ئانزیکو) دیاریەکانی بوبەرمو داوای هەندی پارەی لی‌بکەم کەپاریزەر ـ محامی ـ یکی باش بگرم بو بەردانی پیانکا کاتی کەگەیشتمە لای‌و ئەوی لەدلمابوو بوم نوسی بەگالتەکردنیکەوە سەیری کردم ووتی :ـ

ـ گەورەم کچەکەت دەزگیرانم نەبوە تەنیا هاوریم‌بوەو بەس ،

هەرگیز پارەشم لی وەرنەگرتوە ئەم شتانەش بەرە بیفروشەو جاریکی تریش ئەم باسەم مەدە بەگوی‌دا •

لەبەری پیمەوە تا تەوقی سەرم هاتە لەرزین کە ئەمەم بیست ، بەبی مالاوایی هاتمە دەری کاتی کە گەیشتمە سەر جادەکەو بایەکی سارد دای بەسەروچاوماو سەیریکی دیاریەکانی پیانکام کرد کە بەدەستمەوەیە کەمیك هوشم جیگیربوەوە •• دەست‌بەجیش رووم‌کردە بەندیخـــانە بولای ـ پیانکا ـ ، کە چاوم پی‌ی کەوت باسی گفتوگوکەی خوم‌و ئاتریکوم بونەگیرایەوە بوئەوەی ئەوەندەی تر باری سەرشانی گران‌نەبی بەلکو پیم ووت :ـ

ـ دیاریەکانتم پی گەیاند ، ئەویش لەتاوانائاگای لەخوی نیە ، ویستیشی بیت بولات بەلام نەخوشەو لەجی‌دا کەوتوە •

هەرکە ئەمەی بیست چاوە رەشە جوانەکانی پربو لەفرمیسك‌و لیم پارایەوە کەبچم بەلایەوە هەتا چاك ئەبیتەوە • لەدەرگای بەندیخانە هاتمە دەرەوە ئەم دنیافراوانە جی‌ی منی تیا نەمابوو لەپەستی‌و غەمباری خوما ، هەموکاتی بیرم لەخیانەت‌و ناپاکی •• (ئانزیکو) ئەکردەوە ، بەم جورە چەند هەفتەیەك تی‌پەری تا ئەوروژەهات کەئیستاش موچرکەم پیا دی کەبیری لی‌ئەکەمەوە چونکە ـ موحاکەمە ـی پیانکای تیاکراو فرمان درا بەدوور خستنەوەی بوشاریکی بچوك لەنیوەروی ئیتالیا •

وەك هەورە تریشقە ئەم حوکمە دای سەرما بریارم‌دا کە هەرئەو رەوانەکرا منیش خوم بکوژم ، بویە هەلسام چوم بولای پیانکا کەچاوم روون‌بکەمەوە بەبینینی پیانکا بودوایین جار ، لەودیو شیشەکـــانی بەندیخانەوە بەدیم کرد هەرچەندە زوری لەخوی ئەکرد کەخوی تیك

نەدا بەلام لەدوایيا بەدەم گریانەوە سویندی دام کە ئەبی (ئاتریکو) ی بوبهینمو چاوی پی‌بکەوی بەمەرجی ملپیچو بویمباخەکەشی لە ملدا بی دوا ووتەی ئەمەبوو :

- ئەمەوی ماچی‌کەم ماچی مال‌ئاوای بوئەوەی بزانم کەهەمیشە منی خوش ئەوی ، گەر بیتو بی بەری‌بم لەبینینی ئەمرم پیش ئەوە بگەمە زیندانی تازەم •

دلم کەوتە لیدان ، قورگم پربوو لەگریان ، بەلام پەیمانم دایە کەئەبی هەر بی‌هینم •

کە گەیشتمە بەرمالی - ئاتریکو - لەپەنجەرەکەوە بەدیم کرد ، لەگەل ئەوەشا نوکەرەکەی نەی هیشت سەرکەومە ســـەرەوەو قیژانی بەســـــەرما :

- برو دەرەوە کەس لەمال نیە •

منیش خوم فری دایە سەر کورسیەکو بەپارانەوەو ئیشارەت تیـــم گەیاند کەتینومە هـــەر ئەو دوورکەوتەوە پەلامارم دایە شەپقەکـــەی -ئانزیکو- کەبە سنگەکەوەبوو پالتوکەم دا بەسەریاو ئاوەکەم خواردەوەو رووم کردە مالەوە ، خیرا چراکەم داگیرسانو کەوتمە گەران بەدوای بویەو قژی دەستکردو ئەو شتانەی کەزوو بەکارم ئەهینا ، بەم پی‌یە بەرامبەر ئاوینەکە وەستامو شیوەی ئانزیکوم هینایە پیش چاوی خومو دەستم کرد بەریك خستنی چالو چولی رومەتم لەدوایيا شەپقەکەی ئەوم کردە سەرمو ملپیچە شینەکەم کردە ملمو بویمباخەکەم بەســـتو دەست کیشەکانیشم لەدەست کردو بەدلیکی خوشـــــەوە رووم کردە بەندیخانە ، بەراستی هەرکەس بیدیمایە نەی ئەناسیمەوە چونکە هـــەر

لەئانزیکو ئەچوم •

کەدەرگای بەندیخانەم لی کرایەوە ، بەرا رەوە تەسکە تاریکەکانیا رویشتم بەگورجی بی لادان ، تا تارمای پیانکام بەدی کرد کەهاواری کردو هەر دو دەستی بلاو کردەوە :

- ئانزیکو ، ئیتر ئەمدیوەو دیو دەستی ئالان لەملمەوەو وەك تینو کەوتە لستنەوەم روناکی رارەوەکەش زور کزبوو ، منیش بوئەوەی ئەمسیلەکەم باش بی دامە پرمەی گریان کە وەلامی هیچشتیکم پی نەدریتەوە جگە لەسەر راوەشاندن وماچ کردنی نەبی ، بەلام هەر چونی بـــی

- پیانکا - وا تی گەیی کەخوشەویستی منوئەو هیچ هیزی نیە رای مالی ئەوەندەی پی نەچوو دەرگاوانەکە لیکی جیاکردینەوە چونکە کاتی چاو پیك کەوتن کوتای هات •

هەر کە چومە دەرەوە تی گەیشتم ئەگەر بیتو خوم بەمەوە دەوری جارانم و بچمەوە بوچاو پی کەوتنی پیانکا ئەوەندەم لی ئەپاریتـــەوە تاوام لی ئەکا هیچ دەستم نەچیتە ئانزیکو چونکە ئەو وائەزانی کەپیش چەند دەقیقەیەك ئەوبوە چوە بولای ، منیش ئیتر خیرا چومە مالەوە شەپقەکەم فری داو چەند پیالەیەك - شەرابم - خواردەوەو بەگورجی چومە دەری بەرەو مالی - ئانزیکو - هەر کە نوکەرەکەی دەرگاکەی لی کردمەوە خیرا پالیکم پیوەناو رام کردە سەری بەقیژو هور کەئانزیکو چاوی پیم کەوت سەرسام بوو بەلام من مولەتم نەدا لەو کولینی کینەو پەژارەیەدا رووی دەمانچەکەمم تی کردو پەنجەم پیانا ، یەك هاواری کردو کەوت بەزەویا ، ئیتر بی دواکەوتن رووی دەمانچەکەم کردە خوم بەلام پیش ئەوەی دەستی پیابنم نوکەرەکەی گرتمی و دەمانچەکەی لی سەندم پاش

ئەوەی بەیەك چەپوك بی هوشی کردم لەدواییدا پولیسیان بانگ کردو گیرام •

گەورەم مودەعی گشتی !

ئەمەیە رەوشتی ژیانم بی‌کەمو زیاد بوم نوسیت ، توش هیچ بەزەییت پیاما نەیەو بەندی‌سەرشانم سووك مەکە ، نەشورەتم ماوەو نەزمـــانو نەکچەکەم ئیتر چی لەژیان کەم ؟ بم خنکینەو رزگارم کە لەئازاری ژیان •

* * *

فرمان درا بەبەندکردنی هونەرمەندی ئیتالی بەناوبانگ ـجیاکومی ـ خوشەویستی کچانی ئیتالیا بوماوەی دەسال بەلام ئەم پەیامە نەگەیەنرا بە ـ پیانکا ـ ی کچی لەترسی ئەوەی نەوەك خوی بکوژی • هەرچەندە کە (جیاکومو) ش توانای ایش‌و ئازاری بەندیخانەی نەبوو توشی نەخوشیەکی کوشندەبو پاش‌سالیك دوای ئەم کارەساتە کوشتی‌و مال ئاوای کرد لەژیان •

برای بەڕێز

لیمان خوش بە کە داوای سالانەی گوڤاری هیواتان لی‌ئەکەین !